

3. Exhortácie

3.1 Catechesi tradendae

Úvod⁷⁴

Zmŕtvychvstalý Kristus prv než sa vrátil k Otcovi, dal apoštolom posledný príkaz, aby učili všetky národy zachovávať všetko, čo im prikázal (*porov. Mt 28,19n*).

Apoštolom zveril poslanie a moc, aby ohlasovali ľuďom, čo počuli a videli, na čo hľadeli a čoho sa vlastnými rukami dotýkali: Slovo života (*porov. 1 Jn 1,1*).

Súčasne im zveril poslanie a moc autenticky vysvetľovať to, čo ich Pán učil. Čoskoro sa v Cirkvi katechézou nazývalo úsilie získať učeníkov, ktorí by ľuďom pomáhali veriť, že Ježiš Kristus je Boží Syn.

Vrúcnou túžbou pápeža Jána Pavla II. je, aby táto apoštolská exhortácia posilnila vieru a kresťanský život, dala novú životnú silu terajším iniciatívam, s potrebnou diskretnosťou podnietila kreativitu a v komunitách prispela k zvýšeniu radosti, že môžu prinášať svetu Kristovo tajomstvo.

3.1.1 Jeden Učiteľ, Ježiš

V samom strede katechézy nachádzame v podstate jednu osobu: osobu Ježiša z Nazaretu, „jednorodného z Otca, plného milosti a pravdy“ (*Jn 14,6*), ktorý trpel a zomrel za nás a teraz Zmŕtvychvstalý vždy žije s nami. Podstatným a prvoradým predmetom katechézy je, ako aj súčasnej teológii – „Kristovo tajomstvo“. Katechizovať je, v istom zmysle, viesť niekoho, aby skúmal toto tajomstvo vo všetkých jeho rozmeroch. Definitívnym cieľom katechézy je uviesť niekoho nielen do styku, ale do spojenia, do dôvernosti s Ježišom Kristom.

Kristocentrizmus v katechéze znamená aj to, že jej prostredníctvom sa vylučuje, aby každý podával svoje učenie alebo náuku nejakého iného učiteľa, ale odovzdáva len učenie Ježiša Krista, teda pravdu, ktorú on prináša, alebo presnejšie Pravdu, ktorou je on sám (*porov. Jn 14,6*).

Neustálym úsilím každého katechéty musí byť svojím vyučovaním a vlastným správaním tlmočiť učenie a život Ježiša. Evanjeliá jasne spomínajú niektoré chvíle, keď Ježiš vyučuje. „Ježiš konal a vyučoval“ (*Sk 1,1*). Velebnosť učiaceho

⁷⁴ Porov.: SENKO, R.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

Krista, dôslednosť a presvedčivá sila, jedinečné v jeho učení, sa dajú vysvetliť jedine tým, že jeho slová, jeho podobenstvá a jeho učenie sa nikdy nedajú oddeliť od jeho života a od samej jeho bytosti. V tomto zmysle bol celý Kristov život neustálym vyučovaním.

Obraz učiaceho Krista sa hlboko vtlačil do duše Dvanástich a prvých učeníkov a príkaz: „Chod'te... a učte všetky národy“ (*Mt 28,19*) dal nový smer celému ich životu. Apoštoli sa od začiatku usilovali o to, aby sa na službe apoštolátu zúčastňovali aj iní (*porov. Sk 1,25*).

Odovzdávajú svojim nástupcom úlohu vyučovať. Úlohu zverujú aj diakonom už od ich ustanovenia: „Štefan, plný milosti a sily“ neprestáva vyučovať, pobádaný múdrosťou Ducha (*porov. Sk 6,8*). Cirkev sa deň čo deň sama stávala učeníčkou Pána, a preto jej právom patrí názov „Matka a Učiteľka“. Služba katechézy čerpá vždy novú energiu z koncilov. Aj misie sú privilegovaným terénom na uplatnenie katechézy. Katechéza je úzko spätá s celým životom Cirkvi. Ona bola pre Cirkev vždy svätou povinnosťou a neodvolateľným právom. Na jednej strane je istotne povinnosťou, ktorá vyplýva z Pánovho príkazu a na druhej strane sa môže takisto hovoriť o práve: z teologického hľadiska každý pokrstený mocou samého krstu má právo dostať od Cirkvi výučbu a formáciu, ktoré mu pomôžu dosiahnuť pravý kresťanský život.

Boh, ako aj udalosti, ktoré sú takisto Božími výzvami, vyzývajú Cirkev obnoviť svoju dôveru v katechetickú činnosť ako v absolútne prvoradú úlohu svojho poslania. Katechéza vždy bola a zostane dielom, za ktoré nesie zodpovednosť celá Cirkev. No členovia Cirkvi majú rozličnú zodpovednosť, ktorá vyplýva z poslania každého z nich. Prvoradú zodpovednosť, ktorá ho v tejto oblasti zaväzuje, má pápež: nachádza v nej dôvod pastoračnej starostlivosti, no predovšetkým prameň radosti a nádeje. Kňazi, rehoľníci a rehoľníčky majú v katechéze privilegované pole svojho apoštolátu.

Katechéza potrebuje ustavičnú obnovu, isté obohatenie vlastného pojmu vo svojich metódach, v hľadaní a používaní primeraných výrazov a nových prostriedkov pri hlásaní posolstva. Zvykové opakovanie, ktoré zavrhuje každú zmenu a nerozvážna improvizácia, ktorá ľahkovážne odbavuje problémy, sú pre katechézu nebezpečné.

3.1.2 Katechéza v činnosti Cirkvi

Katechézu nemožno oddeliť od celkovej pastoračnej a misionárskej iniciatívy Cirkvi. Je výchovou detí, mladých a dospelých vo viere. Špecifickosť katechézy na rozdiel od počiatočného hlásania evanjelia, ktorého výsledkom je obrátenie, smeruje k dvojakému cieľu: napomôcť dozrievanie počiatočnej viery a vychovávať skutočného Kristovho učeníka prostredníctvom

hlbšieho a systematického poznania osoby a posolstva Pána Ježiša Krista.⁷⁵ Katechéza musí často nielen živiť a zveľaďovať vieru, ale ju aj neustále prebúdzat' pomocou milostí, otvárať srdcia, pracovať na obrátení, pripravovať úplné priľnutie k Ježišovi Kristovi tých, ktorí sú ešte iba na prahu viery.

Špecifickým cieľom katechézy však ostáva s Božou pomocou rozvíjať ešte počiatočnú vieru, podnecovať ju naplno a každodenne napomáhať kresťanský život veriacich každého veku. Presnejšie, cieľom vo všeobecnom rámci evanjelizácie je byť fázou výučby a dozrievania, v ktorom kresťan po prijatí osoby Ježiša Krista sa usiluje lepšie poznať Ježiša, ktorému sa oddal.

Zdôraznime niektoré charakteristické vlastnosti vyučovania:

a) musí byť systematické, nie improvizované, podľa programu, ktorý mu pomôže dosiahnuť presný cieľ;

b) má nástožiť na podstatných veciach, bez nároku na ucelený pohľad na všetky diskutované otázky, či premenu na teologický výskum alebo vedeckú exegézu;

c) má byť úplné, kompletne, teda také, ktoré sa nezastaví na počiatočnom ohlasovaní kresťanského tajomstva, aké máme v kerygme;

d) má byť úplnou kresťanskou iniciáciou, otvorenou všetkým zložkám kresťanského života.

Nestavajme správnu prax proti správnej viere. V kresťanstve je prvá od druhej neodlučiteľná. Rovnako márne je upúšťať od vážneho a systematického štúdia Kristovho posolstva v mene metódy, ktorá uprednostňuje životnú skúsenosť.

Katechéza je vnútorne spojená s celou liturgickou a sviatostnou činnosťou, pretože vo sviatostiach a predovšetkým v Eucharistii Ježiš Kristus v celej plnosti spôsobuje premenu ľudí. Je veľmi potrebná tak pre dozrievanie viery kresťanov, ako aj pre ich svedectvo a má úzky vzťah k zodpovednej činnosti Cirkvi a ku kresťanom vo svete.

3.1.3 Blahozvesť z prameňa

Obsahom katechézy môže byť iba úplná evanjelizácia; to isté posolstvo – blahozvesť spásy. Ona bude vždy čerpať svoj obsah zo živého prameňa Božieho slova, ktoré nám odovzdala tradícia a Sväté písmo. Privilegované vyjadrenie živého dedičstva, ktoré Učiteľský úrad dostal do ochrany, sa nachádza v „Kréde“, alebo presnejšie v „Symboloch“, ktoré v istých rozhodných chvíľach vieru Cirkvi sformovali do šťastných syntéz.

⁷⁵ Porov.: Synodus Episcoporum De catechesi hoc nostro tempore tradenda praesertim pueris atque iuvenibus; Ad Populum Dei Nuntius, n.1: loc.cit., s. 3n; porov. „L'Osservatore Romano“ (30. októbra 1977), s. 3.

V katechéze je dôležité zdôrazňovať morálne, osobné požiadavky, ktoré zodpovedajú evanjeliu, kresťanským postojom voči životu a svetu, či sú hrdinské alebo veľmi jednoduché: nazývame ich kresťanskými alebo evanjeliovými čnosťami.

Pokiaľ ide o obsah katechézy, zasluhujú si dnes osobitnú pozornosť tri dôležité body. Prvý sa týka celistvosti obsahu. Nijaký skutočný katechéta nemôže zákonite a podľa svojej ľubovôle robiť istý výber z pokladu viery medzi tým, čo považuje za dôležité a tým, čo považuje za nedôležité, aby jedno vyučoval a druhé odmietal. Druhá pripomienka: je možné, že v dnešnej katechéze budú metodické alebo pedagogické dôvody určovať organizáciu podávania bohatstiev obsiahnutých v katechéze skôr jedným ako druhým spôsobom. Používaná metóda a výklad musia ostať pravými tlmočníkmi neporušenosti obsahu. Tretia pripomienka: katechéza si nemôže nevšimáť ekumenický rozmer, pretože všetci veriaci, podľa vlastnej schopnosti a postavenia v Cirkvi, sú povolaní zúčastniť sa na hnutí, ktoré vedie k jednote. Ak sa bude usilovať pripraviť deti a mládež, ako aj dospelých katolíkov žiť spolu s nekatolíkmi a zachovať si svoju katolícku identitu v úcte k viere iných pri rešpektovaní ich vierovyznania, bude ekumenická.

V prostredí náboženskej plurality môžu biskupi zvážiť, či je vhodné alebo aj potrebné prijať isté skúsenosti spolupráce na poli katechézy medzi katolíkmi a inými kresťanmi na doplnenie normálnej katechézy, ktorú v každom prípade majú dostať katolíci.

V niektorých štátnych školách žiaci dostávajú knihy, v ktorých sa z hľadiska kultúry – histórie, morálky alebo literatúry – predstavujú rozličné náboženstvá, vrátane katolíckeho. Je potrebné bedliť a robiť všetko možné, aby údaje boli skutočne objektívne, bez vplyvu ideologických a politických systémov alebo predsudkov, zdanlivo vedeckých, ktoré by skreslili skutočnú pravdu.

3.1.4 Potreba katechizácie

Prudký rozvoj mladých tvorí najbohatší prísľub nádeje a súčasne znepokojenia pre veľkú časť dnešného sveta. Rozhodujúci význam má často to, čo malé dieťaťko dostáva od svojich rodičov a od rodinného prostredia ako prvé poznatky katechézy. Bude to azda iba jednoduché poukázanie na Nebeského Otca, kratučké modlitby. Potom príde či už v škole, v kostole, vo farnosti obdobie katechézy na uvedenie dieťaťa organickým spôsobom do života Cirkvi, pričom zahŕňa aj bezprostrednú prípravu na prijatie sviatostí. Potom príde puberta a mladícky vek so všetkým tým, čo je veľké a riskantné pre toto životné obdobie. Katechéza schopná viesť dospievajúceho k revízii vlastného života a k dialógu, katechéza, ktorá si dobre všíma jeho vážne problémy –

sebadarovanie, vieru, lásku a jej sprostredkovanie, ktorým je sexualita – môže mať pre dospievajúceho rozhodujúci význam. S mladosťou prichádza čas veľkých rozhodnutí.

Katechéza, ktorá zatracuje egoizmus v mene veľkodušnosti; ktorá bez naivnosti alebo klamlivého schematizmu hlása kresťanský zmysel práce, spoločného dobra, spravodlivosti a lásky; katechéza pokoja medzi národmi a promócie ľudskej dôstojnosti, rozvoja oslobodenia sa nikdy nesmie zanedbať. Je isté, že mnohé z povolání ku kňazskému a rehoľnému životu sa zrodili pri dobre uskutočňovanej katechéze v detstve a dospievaní. Mládež používa reč, do ktorej je potrebné trpezlivo, múdro a bez ujmy pretlmočiť Ježišovo poslanstvo bez toho, že by sa zradilo.

Tak deti a mladí, fyzicky a mentálne postihnutí, majú právo poznať „tajomstvo viery“ ako ostatní vrstovníci. Veľké ťažkosti, ktoré musia prekonávať, ešte zväčšujú zásluhy ich úsilia a úsilia ich vychovávateľov. Preto deťom a mladým, ktorí sa narodili v nekresťanskej alebo nepraktizujúcej rodine a túžia poznať kresťanskú vieru, treba zabezpečiť primeranú katechézu, aby mohli rásť vo viere a postupne podľa nej žiť.

Svet, kde majú mladí žiť a svedčiť o svojej viere, ktorú chce katechéza prehĺbiť a upevniť, riadia dospelí; teda ich viera by sa mala neustále objasňovať, zveľaďovať, oživovať alebo obnovovať, aby prenikla pozemské skutočnosti, za ktoré sú zodpovední. Medzi dospelými, ktorí potrebujú katechézu sú tí, čo sa narodili a boli vychovaní v ešte nepokresťančených krajinách a nemohli si prehĺbiť kresťanské učenie.

Je dôležité, aby katechéza detí a mládeže bola nepretržitá a od katechézy dospelých nebola izolovaná. Dospelí majú v katechéze veľa čo ponúknuť deťom, no aj od mladých môžu dospelí veľa dostať, aby rástli v kresťanskom živote. Nikto v Cirkvi Ježiša Krista by sa nemal cítiť oslobodený od katechizovania.

3.1.5 Cesta a prostriedky katechézy

Od ústneho vyučovania apoštolov a listov kolujúcich medzi cirkvami až po najmodernejšie prostriedky katechéza nikdy neprestala vyhľadávať najvhodnejšie cesty a pomôcky, aby napĺňala svoje poslanie s aktívnou účasťou komunit a pod vedením svojich pastierov.

Veľmi dôležité je využiť rozličné miesta, momenty alebo stretnutia, pri ktorých má katechéza už pripravenú pôdu, napríklad diecézne, krajové a národné púte, misie, biblické krúžky, mládežnícke krúžky, atď.

Homília prehľbuje vieru, ktorú katechéza nastolila a vedie ju k prirodzenému zavŕšeniu. Preto jej treba venovať veľkú pozornosť: nesmie byť prídlhá, ani veľmi krátka. Vždy starostlivo pripravená, obsažná a primeraná a zverená ordinovaným služobníkom.

Jeden z dôležitých aspektov obnovy katechézy dnes spočíva v revízii a šírení katechetických kníh. Nestačí však iba zvyšovať počet katechetických publikácií, ale je potrebné dodržať niektoré podmienky:

- a) aby boli vecne späté s konkrétnym životom generácie, na ktorú sa obracajú;
- b) aby sa usilovali nájsť zrozumiteľný jazyk pre túto generáciu;
- c) aby rozhodne hlásali celé poslanstvo Krista a jeho Cirkvi;
- d) aby sa usilovali povzbudiť tých, ktorým majú slúžiť.

Všetci, čo berú na seba vážnu úlohu pripravovať tieto katechetické pomôcky a najmä texty katechizmov, nemôžu postupovať bez ich schválenia pastiermi, ktorí majú rozhodujúce slovo pri jeho udelení.

3.1.6 Ako katechizovať

Vek a intelektuálny vývin kresťanov, stupeň ich cirkevnej a duchovnej vyspelosti a mnohé iné osobné okolnosti zaväzujú katechézu osvojiť si rozličné metódy, aby dosiahla svoj špecifický cieľ: výchovu k viere. Katechéza má stáť nad jednostrannými nezhodnými mienkami – a tak sa vyhnúť dvojitosť – aj v teologických výkladoch podobných otázok. Má sa riadiť zjavením.

O katechéze, ako aj o evanjelizácii všeobecne môžeme povedať, že jej poslaním je vnášať silu evanjelia do srdca kultúry a kultúr. Pravá katechéza skutočne obohatí kultúry, pomôže im prekonať pomýlené alebo priam neľudské stránky v ich živote a dodá ich kladným hodnotám Kristovu plnosť (*porov. Jn 1,16; Ef 1,10*).

Otázka z hľadiska katechetického vyučovania sa týka ocenenia zdravých prvkov v ľudovej nábožnosti. Vo väčšine týchto modlitieb alebo pobožností je popri prvkoch, ktoré treba vylúčiť, veľa takých, ktoré pri správnom použití môžu veľmi poslúžiť lepšiemu poznaniu Kristovho tajomstva a jeho poslania.

Otázka, ktorú je vhodné aspoň spomenúť, je memorovanie. V katechetickej praxi treba znovu rozumne uviesť do súladu funkciu úvahy a spontánnosti, dialógu a mlčania, písomných prác a pamäti. Podstatné je, aby sa naspamäť naučené texty súčasne prehlbovali, aby sa postupne vnikalo do ich hĺbok, aby sa stali zdrojom osobného a komunitárneho kresťanského života.

3.1.7 Radost' z viery

Žijeme v ťažkom svete. To ale vyžaduje, aby v nich katechéza upevňovala vlastnú totožnosť a aby sa sama neustále oslobodzovala od váhania, neistoty

a ochabnutosti. Potrebujeme katechézu, ktorá naučí mladých a dospelých, aby mali jasno a boli pevní vo svojej viere, aby sa radostne a otvorene hlásili ku svojej katolíckej a kresťanskej totožnosti a „videli neviditeľno“ (porov. Hebr 11,27).

Teraz jestvuje aj pedagogika viery. Je normálne prispôbiť výchovu viery vyskúšané a zdokonalené techniky výchovy ako takej. No treba mať stále na zreteli základnú originalitu viery. Dôležité je zapojiť veľký pokrok v jazykovede do služieb katechézy, aby mohla ľahšie „podať“ deťom, dospievajúcim, mladým a dospelým dneška úplný a neporušený obsah Kristovho učenia.

Jedným z cieľov katechézy je dať mladým katechumenom jednoduché, ale spoľahlivé istoty, ktoré im pomôžu viac hľadať a lepšie poznať Pána Boha. V tomto súvisi je dôležité, aby sa dobre pochopila spojitosť medzi katechézou a teológiou. Táto spojitosť sa veľmi zrejme javí hlbokou a životnou tomu, kto chápe nenahraditeľné poslanie teológie v službe viery.

3.1.8 Úloha katechézy pre všetkých

Ján Pavol II. povzbudzuje a ďakuje všetkým zodpovedným. Predovšetkým sa obracia na biskupov, ktorí majú osobitné poslanie vo svojich cirkvách. Oni sú zodpovední za katechézu, sú katechéti par excellence. Delia sa s pápežom v duchu biskupskej kolegiality o ťarchu katechézy v celej Cirkvi. Ďalej sa obracia na kňazov, ktorí sú bezprostrednými spolupracovníkmi svojich biskupov. Cirkev od nich očakáva usilovnosť v dobre usporiadanom a orientovanom katechetickom diele. Diakoni a kandidáti na duchovnú službu majú byť ich dobrými spolupracovníkmi. Povzbudzuje aj rehoľníkov a rehoľníčky, aby sa čo najlepšie pripravili na katechetické poslanie podľa rozličných chariziem ich inštitútov a úloh, ktoré sú im zverené, aby všade prinášali túto starostlivosť. Ďakuje farským katechétom, laikom a ešte vo väčšom počte katechétkam, čo sa všade na svete venovali náboženskej výchove mnohých generácií.

Pápež Ján Pavol II. chce zdôrazniť, že farská komunita má ostať animátorkou a privilegovaným pôsobiskom katechézy. Farnosť má stále zostať hlavným centrom a oporným bodom pre veriacich, ale aj pre nepraktizujúcich kresťanov. Katechetická činnosť v rodine má osobitný a v istom zmysle nenahraditeľný charakter. Táto výchova k viere vykonávaná rodičmi – výchova, ktorá sa musí začať už od najútlejšieho veku detí sa rozvíja postupne, keď si členovia rodiny navzájom pomáhajú rásť vo viere vďaka kresťanskému príkladu, často tichému, ale vytrvalému v rytme každodenného života podľa evanjelia. Popri rodine a v úzkom spojení s ňou škola poskytuje katechéze nie zanedbateľné možnosti. Predovšetkým sa to vzťahuje na katolícku školu. Hlboký zmysel katolíckej školy, pre ktorý by ju katolícki rodičia mali

uprednostňovať pred inými, spočíva práve v kvalite náboženského vyučovania, začleneného do výchovy žiakov. Pápež myslí aj na školu štátnu. Vrúcne si želá, aby sa v súlade s ľudskými právami a právom rodín a pri rešpektovaní náboženskej slobody umožnila všetkým katolíckym žiakom duchovná výchova náboženským vyučovaním.

A napokon pápež povzbudzuje združenia, hnutia a skupiny veriacich, čo konajú pobožnosti, priamy apoštolát, charitatívnu činnosť a sociálne služby, aby sa usilovali o kresťanskú prítomnosť v daných reálnych potrebách.

Záver

Na konci apoštolskej exhortácie sa pápež obracia k Tomu, ktorý je hlavným inšpirátorom každého katechetického diela a tých, ktorí sa mu venujú: k Duchu Otca a Syna, k Duchu Svätému. Duch je prisľúbený Cirkvi a každému veriacemu ako vnútorný Učiteľ, ktorý v tajomnom tichu svedomia a srdca pomáha pochopiť, čo sme už počuli, ale sme si nevedeli vysvetliť. Poslaním Ducha Svätého je pretvoriť učeníkov na Kristových svedkov.

Obracia sa aj na Máriu, Matku a vzor učeníka, nech nám toto všetko vyprosí svojím orodovaním. Ona bola Ježišovou prvou učeníčkou: prvá časovo, lebo už keď ho našla v chráme, dostala od svojho dospievajúceho Syna naučenie a vysvetlenie, ktoré si zachovávala vo svojom srdci (*porov. Lk 2,51*) a prvá predovšetkým preto, že nikdy nikoho „sám Boh neučil“ (*porov. Jn 6,45*) tak hlboko.

Ján Pavol II. v tejto apoštolskej exhortácii jasne hovorí, že prvoradou úlohou Cirkvi je evanjelizácia. Katechéza nie je iba odovzdávaním teologických vedomostí, nie je len vyučovaním náboženstva. Katechéza je predovšetkým vydávanie svedectva o Kristovi osobným životom a ochotným delením sa s druhým človekom o vlastnú skúsenosť viery.

Na záver citát. „Plní nádeje poďme vpred! Pred Cirkvou sa otvára nové tisícročie ako šíry oceán, na ktorý sa má vydať v nádeji na pomoc Ježiša Krista. Boží Syn, ktorý sa z lásky k ľuďom stal pred dvetisíc rokmi človekom, koná svoje dielo aj dnes. Musíme mať pozorné oči, aby sme to videli, a predovšetkým veľkorysé srdce, aby sme sa aj my stali jeho nástrojmi“ (*NMI 58*).

3.2 Familiaris consortio

Úvod⁷⁶

Rodinu zasiahli rozsiahle hlboké a rýchle zmeny. V mnohých rodinách prežívajú tieto zmeny vo vernosti k tým hodnotám, ktoré tvoria základ rodinného zriadenia. Sú však rodiny, kde vládne neistota, rozpaky, dokonca nevedomosť o hlavnom ciele a podstate manželstva. Cirkev si uvedomuje, že rodina tvorí jedno z najcennejších bohatstiev ľudstva. Preto chce podať kresťanským rodinám pomocnú ruku. Všíma si i mladých, ktorí chcú vstúpiť do manželstva. Chce im pomôcť odkryť krásu a vznešenosť ich povolania k láske a službe života.

Dôkazom tohoto záujmu je biskupská synoda, ktorá sa konala v Ríme od 26. septembra do 25. októbra 1992. Kresťanská rodina je naozaj prvým spoločenstvom povolaným na to, aby hlásalo evanjelium človeku, ktorý sa rozvíja.

Aby Cirkev dobre splnila svoju službu, musí sa veľmi usilovať poznať situáciu, v ktorej sa dnes realizuje manželstvo i rodina. Len tak bude môcť odpovedať mladým manželom na mnohé otázky a problémy. A zamedziť vplyv mnohých teórií a predstáv, mnohokrát aj vábivých, ktoré urážajú v rôznej miere pravdu a dôstojnosť ľudskej osoby. Takéto ponuky často podporuje mocná a všade prenikajúca organizácia hromadných oznamovacích prostriedkov, ktoré nenápadne, ale nebezpečne ohrozujú slobodu a schopnosť objektívneho posudzovania. Cirkev má však dar rozlišovania na základe evanjelia, a tak môže byť v službách pravdy, slobody a dôstojnosti každého muža a ženy.

Aké je teda postavenie rodiny v dnešnom svete? Rodina má kladné i záporné stránky. Skvalitňujú sa medziosobné vzťahy v manželstve, narastá spolupráca medzi jednotlivými rodinami, pre hmotnú a duchovnú pomoc. Na druhej strane však pozorujem choroby dnešnej rodiny: rastúci počet rozvodov, vražda na bezradných, ktoré sa zvykne nazývať „interrupcia - prerušenie“, sterilizácia a antikoncepcná mentalita... Koreňom tohoto zla je zle chápaná sloboda. Rastúce pôžitkárstvo, hedonizmus a egoizmus. Život sa potom nechápe ako požehnanie, ako tomu bolo v Starom zákone, ale ako nebezpečenstvo, ktorému treba odporovať. Je preto dôležité premáhať vlastné sebecko a znovu nadobudnúť ducha obety.

⁷⁶ Porov.: KÁKÁČKA, P.: *Práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

3.2.1 Manželstvo a rodina v Božom pláne

V knihe Genezis čítame, že Boh stvoril človeka na svoj obraz a podobu. „Boh je láska“ (1 Jn 4,16). A teda aj človek je určený pre lásku. A Boh vložil do človeka povolanie a tým aj schopnosť a úlohu milovať a žiť v spoločenstve. Ľudská sexualita, úkony patriace čisto do manželstva, nie je čosi čisto biologické, ale dotýkajú sa vnútorného jadra. Sexualita sa len vtedy prejavuje ľudským spôsobom, ak sa manželia úplne zaväzujú byť si verní až do smrti. Keby si človek niečo podržal pre seba, hoci len možnosť rozhodnúť sa v budúcnosti inak, už len preto by sa nedaroval úplne. Puto manželskej lásky je symbolom zmluvy spájajúcej Boha s ľuďmi. Je to puto, kde dostávajú svoje miesto všetky zložky osobnosti a to city, pudy, zmysly, sila ducha i vôľa. Svoje dovŕšenie nachádza manželstvo v plodení a vychovávaní detí. Majú im vedieť prejavovať lásku, ktorá sa má stať predobrazom Božej lásky, „od ktorého pochádza každé otcovstvo na zemi“ (Ef 3,15). Ak však manželia nemôžu mať deti, nestráca tým manželstvo svoju hodnotu. Neplodnosť môže byť totižto pre manželov podnet, aby preukazovali iné služby, ako je napríklad osvojenie si dieťaťa.

Keď uvažujeme o rodine, o jej dobrách a potrebe pre spoločnosť, natíska sa nám otázka, ako je to s panenstvom, bezženstvom. Svätý Otec poukazuje, že panenstvo manželstvu nielenže neodporuje, ale skôr predpokladá a potvrdzuje dôstojnosť manželstva. Veď keby sme ľudskú sexualitu nepovažovali za veľkú, Stvoriteľom darovanú hodnotu, stratila by všetku svoju silu, aj zriekanie sa pre Božie kráľovstvo. Dokument poukazuje na sv. Jána Zlatoústeho, ktorý hovorí, že kto zavrhuje manželstvo, ten aj panenstvo zbavuje jeho slávy, kto ho chváli, ten aj panenstvo robí obdivuhodnejším a vznešenejším. Lebo čo sa zdá dobré len pri porovnaní so zlom, sotva môže byť nejakým dobrom. Ale to čo je lepšie než všeobecné uznávané dobro, je vynikajúce dobro. Nás zaujíma, aké úlohy, aké priority má mať kresťanská rodina. Svätý Otec poukazuje, že rodina má byť tým, čím má byť. Rodina podľa Božieho plánu je dôverné spoločenstvo života a lásky a má za úlohu a poslanie strážiť, sprostredkovať a prejavovať lásku. Synoda preto vyzdvihuje štyri hlavné úlohy rodiny:

1. Vytváranie osobného spoločenstva

Manželia sú pobádaní k neprestajnému rastu vo svojom spoločenstve každodennou vernosťou manželskému sľubu a vo vzájomnom plnom darovaní sa. Na základe spoločenstva manželov sa buduje širšie spoločenstvo rodičov a detí. Toto spoločenstvo je možné ako každé iné dosahovať iba za cenu sebazaprenia a sebaobety. Rodina má v láske nachádzať podnet na to, aby prijímala, vážila si a napomáhala rozvoj každého svojho údu. Žena má takú istú dôstojnosť ako muž. Boh dal zažiť dôstojnosti ženy tým, že sám vzal na seba ľudské telo z Panny Márie. Je nepochybné, že rovnaká dôstojnosť a zodpovednosť muža a ženy plne oprávňuje prístup ženy k verejným úlohám. No práve povznesenie ženy vyžaduje aj to, aby sa jasne uznala hodnota jej

materskej a rodinnej úlohy. Spoločnosť to má usporiadať tak, aby manželky a matky neboli nútené pracovať mimo domácnosti a aby ich rodiny mohli dôstojne žiť a vzmáhať sa aj vtedy, keď sa budú celkom venovať vlastnej rodine. Má to veľký význam vo výchovnej úlohe. Muž má plne rešpektovať rovnakú dôstojnosť ženy. Svoje otcovstvo pochopí a uskutoční len cestou lásky a úcty k manželke. Dôležitosť otcovej prítomnosti vo výchove dokazuje aj skúsenosť, že tam kde chýba, badať psychologické a mravné poruchy a vážne ťažkosti v rodinných vzťahoch. Voči dieťaťu, zvlášť keď je dieťa menšie, choré, trpiace a postihnuté sa má zachovávať veľká úcta k jeho osobnej dôstojnosti. Znakom kresťanov je ochota prijať každé dieťa, ktoré Pán požehná.

2. Služba životu

Je to hlavná úloha rodiny. Splnenie pôvodného požehnanie Stvoriteľa v priebehu dejín tým, že sa plodením prenáša Boží obraz z človeka na človeka. Manželská láska má byť plne ľudská, výlučná a otvorená novému životu. V súčasnosti pozorujeme tzv. antilife mentalitu. Spomeňme napríklad strach vyplývajúci z demografických štúdií futuroológov a ekológov. Ďalej šíriaca sa mentalita hedonizmu a egoizmu a na dieťa sa pozerá ako na niečo neprijateľné, ako na príťaž, ktorej sa treba zbaviť. Cirkev považuje za neprijateľné akékoľvek antikoncepcné a sterilné metódy. Treba vylúčiť akýkoľvek zásah, ktorý buď vzhľadom k predvídanému manželskému styku, alebo pri jeho uskutočňovaní, alebo v priebehu jeho prirodzených následkov sleduje ako cieľ alebo ako prostriedok znemožniť splodenie života. Jedná sa o ťažkú urážku ľudskej dôstojnosti, ak verejné autority obmedzujú slobodné rozhodnutie rodičov o potomstve. Ak manželia používajú antikoncepcnú metódu, oddeľujú dva významy, ktoré Stvoriteľ vložil do samej prirodzenosti muža a ženy. Konajú ako „sudcovia“ nad Božím plánom a manipulujú, znevažujú ľudskú sexualitu a tým aj vlastnú osobu. Ak však používajú obdobia neplodnosti, zachovávajú neoddeliteľnú dvojakú súvislosť plodivého a spojivého významu ľudskej sexuality. Prijatie cyklov znamená aj prijatie ženy takej, aká je a prijatie vzájomnej zodpovednosti a ovládania sa. Aby to dokázali, musí tomu predchádzať výchova sebaovládania sa. Cirkev podporuje výskum zameraný na presnejšie poznanie obdobia plodnosti ženy. Svätý Otec Ján Pavol II. odporúča manželom jasne poznať učenie pápeža Pavla VI. a encykliky *Humanae vitae*.⁷⁷ Poznamenáva, že je potrebná vhodná výchova kňazov a laikov, rehoľníkov, ktorí sa budú zaoberať pastoráciou rodín.

Ak teda rodičia dali život dieťaťu, nastáva ďalšia povinnosť. Preto Druhý vatikánsky koncil pripomína: „Keďže rodičia dali život svojim deťom, viaže ich veľmi vážna povinnosť poskytnúť svojmu potomstvu aj výchovu. Preto ich treba mať za prvých a hlavných vychovávateľov svojich detí. Táto úloha je taká

⁷⁷ Encyklika vyšla 25. 7. 1968 a pojednáva o správnom spôsobe regulovania pôrodnosti.

dôležitá, že ak chýba, len ťažko ju možno nahradiť. Rodina je preto prvou školou spoločenských čností, ktoré sú potrebné každému spoločenstvu“ (GE 3). Preto právo na výchovu je základné, prirodzené a prvotné, nenahraditeľné a neodňateľné.

Deti majú vyrásť v správnej slobode voči hmotným veciam. Človek je viac hoden preto čím je, než preto čo má. Dôležitá je výchova k láske a sebadarovaniu sa. Pohlavná výchova je prvé a základné právo rodičov. Škola ak pomáha rodičom, musí to byť v ich duchu a pod ich dozorom. Sexuálna výchova bez mravných zásad nie je nič iné ako príprava na pôžitkárstvo.

3. Účasť na rozvoji spoločnosti

„Keďže Pôvodca všetkého ustanovil manželský zväzok za počiatok a základ ľudskej spoločnosti... rodina sa stala základnou živou bunkou spoločnosti (porov. AA 4). Teda je so spoločnosťou zviazaná a je svojou povahou a povolaním nasmerovaná k tomu, aby sa otvárala iným rodinám a spoločnosti, berie na seba aj sociálnu úlohu. Má byť pohostinná, srdečná, nezištná... Predpokladom pre dobré spoločenské vzťahy sú dobré vzťahy v rodine. Rodiny sa môžu venovať službám sociálnym, a to nielen otvorením vlastného domu, ale aj otvorením brány vlastného srdca. Majú sa aj zaujímať o politické dianie a cítiť zaň aj zodpovednosť.

4. Účasť na živote a poslaní Cirkvi

Služba v Cirkvi patrí medzi základné úlohy kresťanskej rodiny. Je začlenená do tajomstva Cirkvi v takej miere, že svojím spôsobom sa stáva účasťou na jej spásonosnom poslaní. Manželia prijímajú Kristovu lásku cez sviatosť manželstva a majú aj povinnosť, aby tú istú lásku odovzdávali svojim bratom, a tak sa stali spoločenstvom, ktoré prináša spásu. Kresťanská rodina sa stavia do služieb Cirkvi. Druhý vatikánsky koncil preto pripomína, aby sa veľkodušne delili o svoje duchovné bohatstvo aj s inými rodinami. Takto sa kresťanská rodina, keďže má svoj pôvod v manželstve, ktoré je obrazom zmluvy lásky medzi Kristom a Cirkvou a účasť na nej, má všetkým dávať najavo živú prítomnosť Spasiteľa vo svete a pravú povahu Cirkvi, jednak láskou, veľkodušnou plodivosťou, jednotou a vernosťou manželov, a jednak láskyplnou spoluprácou všetkých svojich členov (porov. GS 52).

Dôležitý je aj obsah rodiny v jej spojení s Kristom ako Prorokom, Kňazom a Kráľom. Teda predstaviť ju ako veriace a evanjelizujúce spoločenstvo, ako spoločenstvo v dialógu s Bohom, ako spoločenstvo v službách človeka.

3.2.2 Kresťanská rodina ako veriace a evanjelizujúce spoločenstvo

Prorockú úlohu plní prijímaním a hlásaním Božieho slova. Rodičia majú životom v manželskom stave uskutočňovať nasledovanie Krista a konať službu Božiemu kráľovstvu. Prvé spoločné vyznanie viery je slávenie sviatosti manželstva. Toto vyznanie sa má rozšíriť do celého manželského a rodinného života. Netreba zabúdať, že kresťanská rodina sa stáva do takej miery spoločenstvom hlásajúcim evanjelium iným rodinám a v celom svojom životnom prostredí, v akej miere sama prijíma toto evanjelium. Najdôležitejšia úloha je úloha odovzdávanie viery deťom. Túto úlohu ničím nemožno nahradiť. Tam, kde takzvaný sekularizmus prakticky znemožňuje pravý náboženský rast, tam táto domáca cirkev zostáva jediným miestom, kde deti a mládež môžu dostávať kresťanskú výchovu.

1. Kresťanská rodina ako spoločenstvo dialógu s Bohom

Cez sviatosť manželstva rodinu Pán Ježiš ustavične oživuje i povoláva a zaväzuje k dialógu s Bohom prostredníctvom sviatostného života. To je teda kňazská úloha, ktorú má rodina plniť v spojení s celou Cirkvou. Jediným prostriedkom posväcovania sa je sviatosť manželstva, potom Eucharistia, sviatosť zmierenia.

Dôležitá je aj spoločná modlitba manžela a manželky, rodičov a detí. Pán predsa hovorí: „...kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som aj ja medzi nimi“ (Mt 18,19n). Udalosti v rodine sú vhodnými podnetmi na vzdávanie vďaky, prednášanie prosieb, odprosenia... Synodálni otcovia odporúčajú rannú a večernú modlitbu, čítanie Božieho slova a rozjímanie nad ním, modlitby pri stolovaní, k Božskému Srdcu... Netreba zabúdať, že modlitba nie je únikom, ktorý by odvádza od každodenných povinností, ale naopak, silným podnetom na to, aby kresťanská rodina prijímala a plnila zodpovedne svoje povinnosti.

2. Kresťanská rodina ako spoločenstvo v službách človeka

Manželstvo pripomína platnosť evanjeliového zákona lásky. Ako Kristus prejavoval svoju kráľovskú moc tým, že sa dával druhým do služby, tak má konať aj každý kresťan. Rodina uskutočňuje toto „nové“ prikázanie pohostinstvom, úctou a službou voči každému človeku, ktorého prijíma pre jeho dôstojnosť Božieho dieťaťa. Má sa to prejavovať predovšetkým medzi manželmi a rodinou, a to každodenným úsilím o zveľadenie opravdivého spoločenstva. To sa potom má rozvíjať v širšom kruhu cirkevného spoločenstva, do ktorého je kresťanská rodina začlenená.

3.2.3 Pastorácia rodín

Etapami pastorácie rodín má Cirkev sledovať rodinu a má ju sprevádzať krok za krokom v rôznych etapách jej vývoja.

Príprava a potreba zodpovednej prípravy sa v dnešnej dobe javí viac naliehavá, ako predtým. Mladí ľudia často nielenže strácajú zo zreteľa správnu stupnicu hodnôt, ale im už aj chýbajú pevné normy správania sa, a preto nevedia čeliť novým ťažkostiam. Príprava na manželstvo je postupný a trvalý proces. Obsahuje tri stupne: vzdialenú, blízku a bezprostrednú:

Vzdialená príprava sa začína už v detstve, rodinnou výchovou. Dôležité je tu formovanie charakteru, učiť sa ovládať a správne používať vlastné náklonnosti. Je to obdobie pre vytváranie si názoru na osoby druhého pohlavia a správanie k nim. Potrebná je dôkladná katechetická príprava, ktorá ukáže manželstvo ako skutočné a dôstojné povolanie a pritom nevyklučuje možnosť duchovného povolania.

Bližšia príprava si vyžaduje určitý vek. Je charakterizovaná katechézou mládeže. Treba oboznámiť mládež aj s poznatkami biológie a medicíny a o zodpovednom rodičovstve.

Bezprostredná príprava sa chápe ako čas – niekoľko mesiacov pred samotným sobášom. Táto príprava je nevyhnutná. Slávenie sobáša má stmeliť celú kresťanskú komunitu aktívnou, plnou a zodpovednou účasťou všetkých prítomných, čo sa zúčastňujú na zhromaždení, ktorá zjavuje svojím životom tajomstvo Krista a jeho Cirkvi.

a) Pastорácia zosobášených

Celé cirkevné spoločenstvo má im napomáhať zodpovedne plniť svoje poslanie. To platí najmä pri mladých rodinách, ktoré sú vystavované väčším rizikám. Napr.: prispôbovanie sa dvojíc.

b) Štruktúry rodinnej pastorácie

Tu má svoje miesto cirkevné spoločenstvo, najmä farnosť. Každé plánovanie riadne organizovanej pastorácie na akejkoľvek úrovni musí brať do úvahy aj pastoráciu rodín. Je neodmysliteľná aj príprava kňazov a rehoľníkov na túto činnosť.

Synodálni otcovia verejne vyzdvihli aj prínos mnohých cirkevných spoločenstiev, skupín a hnutí, ktoré sa touto pastoráciou zoberajú.

Zodpovední za pastoráciu rodín sú ľudia vo všetkých stavoch. Prvou osobou, ktorá sa stará a riadi pastoráciu, je biskup. On má venovať záujem, čas a prostriedky, a najmä osobne má poskytovať pomoc rodinám a všetkým, čo mu v rozličných diecéznych štruktúrach pomáhajú v rodinnej pastorácii. Kňaz a diakon sa musia na tento apoštolát včas pripraviť štúdiom a majú sa k rodinám správať ako bratia, otcovia, pastieri a učitelia. Pomoc tu majú poskytnúť aj rehoľníci a rehoľníčky. Ďalej laici – odborníci, napríklad lekári, právnici, psychológovia alebo sociálni pracovníci. Niekoľko slov treba venovať aj pracovníkom hromadných oznamovacích prostriedkov. Je známe, že tieto

prostriedky „ovplyvňujú a často veľmi hlboko z citovej, rozumovej, mravnej a náboženskej stránky tých, čo ich používajú a najmä mladých.“⁷⁸ Tieto prostriedky môžu pôsobiť blahodárne, no často sú tu aj skryté nebezpečenstvá, ktoré nemožno podceňovať. Preto Pavol IV. napísal: „Producenti majú poznať a rešpektovať požiadavky rodín a to niekedy vyžaduje z ich strany skutočnú odvahu, vždy však hlboký zmysel pre zodpovednosť. Majú sa vyhýbať všetkému, čo by mohlo poškodzovať rodinu v jej živote, stálosti, v rovnováhe a šťastí. Každá urážka základných rodinných hodnôt, či už ide o erotiku, násilie, obhajovanie rozvodu a protisociálne postoje mládeže, je urážkou opravdivého dobra človeka.“⁷⁹

3.2.4 Pastoračia rodín v sťažených podmienkach

Podľa príkladu dobrého pastiera vyžaduje sa ešte pohotovejšia, múdrejšia a prezieravejšia pastoračná starostlivosť o tie rodiny, ktoré musia čeliť objektívne ťažkým situáciám. Jedná sa napríklad o miešané manželstvá. Tu treba mať na zreteli záväzky katolíckej stránky, ktoré vyplývajú z viery, vo veciach slobodného vyznávania viery a z toho prameniacej povinnosti starať sa zo všetkých síl, aby boli deti pokrstené a vychovávané v katolíckej viere. Je veľmi dôležité, aby bola katolícka stránka za podpory spoločenstva posilňovaná vo viere, dostávala pozitívnu pomoc, aby takto dozrela v chápaní a praktizovaní viery, že by sa stala uprostred rodiny svojím životom a kvalitou lásky voči manželskému partnerovi a deťom vierohodným svedkom. Cirkev si uvedomuje aj ťažkosti vyplývajúce zo súčasného trendu uzatvárať manželstvo na skúšku, propagovania takzvanej voľnej lásky. Vníma aj rozlúčených, rozvedených a znovu zosobášených, ľudí bez rodiny a aj tu sa snaží podať pomocnú ruku.

Záver

Svätý Otec sa obracia na rodiny celého sveta, na mladých, na biskupov, na kňazov, rehoľníkov a rehoľníčky s výzvou, že budúcnosť Cirkvi závisí od rodiny. Je teda nevyhnutné, aby si každý zobral túto vetu k srdcu a snažil sa aj on niečím prispieť na tomto poli. Výrok: Rodina je základnou bunkou spoločnosti sa nám stal už fázou, niečím ošúchaným. A preto mu nevenujeme nijakú pozornosť a nedokáže nás už vyrušiť. No napriek tomuto zdaniu nestráca nič zo svojej platnosti. Súčasná rodina je v kríze. Aj touto prácou chcem prispieť k tomu, aby sa záujem o rodinnú problematiku rozšíril.

⁷⁸ PAVOL VI.: Posolstvo k Tretiemu svetovému dňu oznamovacích prostriedkov (7. apríl 1969) : AAS 61, s. 456.

⁷⁹ PAVOL VI.: Posolstvo k Tretiemu svetovému dňu oznamovacích prostriedkov. s. 456.

3.3 Reconciliatio et poenitentia

Úvod⁸⁰

Hovoriť o zmierení a pokání znamená vyzývať mužov a ženy našej doby, aby znova objavili tie slová, ktorými náš Spasiteľ a Učiteľ Ježiš Kristus začal svoju verejnú činnosť: „Kajajte sa a verte evanjeliu“ (*Mk 1,15*).

Takto začína Svätý Otec svoju exhortáciu po úvodnom pozdrave a požehnaní. Hneď na úvod vyjadruje potrebu spontánneho prijatia dokumentu a nastúpenie cesty pokánia a zmierenia. Lebo len tak dôjde k nastoleniu jednoty. Svet je totiž rozdelený, ako hovorí už aj Gaudium et spes.

Najväčším sklamaním pre Svätého Otca je, že táto roztrieštenosť platí aj pre Cirkev. Je to zapríčinené rozličnosťou náhľadov a programov na vieroučnom a pastorálnom poli.

Pri hľadaní príčin prichádza rímsky biskup na to, že to korení v hriechu po prarodičoch. Predsa je tu však túžba po zmierení. Ono však musí byť tak hlboké, ako je samotné rozdelenie.

Ján Pavol II. urobil na tomto poli veľa. Zvolal VI. generálne zasadanie biskupskej synody, ktorej téma znela: Zmierenie a pokánie v poslaní Cirkvi. Druhou udalosťou bolo urobenie zmierenia počas Jubilejného roka, vyhláseného na oslavu 1950 výročia vykúpenia. A veľkou udalosťou bolo pápežovo odprosenie v Jubilejnom roku 2000 všetkých, ktorým Cirkev v priebehu histórie ublížila.

Na konci úvodu Svätý Otec definuje, čo je to pokánie. Podľa Svätého písma je to „metanoia“, obrátenie, vnútorná premena srdca pod vplyvom Božieho slova a v perspektíve Božieho kráľovstva (*porov. Mt 4,17; Mk 1,15*).

3.3.1 Obrátenie a zmierenie

V tejto kapitole Svätý Otec rozoberá podobenstvo o márnotrattom synovi. Na základe jeho objasnenia sa snaží vysvetliť podstatu zmierenia a pokánia. A ako márnotrattý syn odchádza z otcovho náručia, tak to robí každý človek. Doslova hovorí, že každý človek je takýmto márnotrattým synom, ktorý sa dá zvrátiť pokušeniu odísť od Otca, aby žil nezávisle svoj vlastný život; upadne do pokušenia; je sklamaný ničotou, ktorá ho očarila sťa dajaký prelud; je sám, potupený, vykorisťovaný, zatiaľ čo sa usiluje zbudovať si svet len pre seba

⁸⁰ Porov.: BYSTRĀNSKÝ, J.: *Seminárna práca zo spirituality*. Spišská Kapitula : 2002.

samého; v hĺbke vlastnej biedy je strápený túžbou vrátiť sa do spoločenstva s otcom. Ako otec v podobenstve, tak Boh stále vyčkáva na návrat syna, pri príchode ho objíma a pre toto nové stretnutie vystrojí hostinu, ktorou sa slávi zmierenie.

V tomto podobenstve najviac bije do očí otcovo prijatie syna. Je to znak Božieho milosrdenstva vždy hotového odpustiť. Preto zmierenie je predovšetkým darom Nebeského Otca.

Ale každý človek sa podobá i tomu staršiemu synovi, pokračuje ďalej Sv. Otec. Sebeckto ho robí žiarlivým, zatvrdzuje mu srdce, oslepuje ho, uzatvára ho pred druhými i pred Bohom. Otcova добрôta a milosrdenstvo ho dráždia a hnevajú; šťastie nájseného brata má pre neho horkú chuť.

3.3.2 Pri prameňoch zmierenia

Kristom sa zmierujeme s Bohom. Ono je nielen darom, ale aj jeho iniciatívou. Zmierenie má dva aspekty: oslobodenie sa od hriechu a spoločenstvo milosti s Bohom. Kristus svojim krížom zbúral múr rozdelenia (*porov. Ef 2,16*).

Jeho kríž má nám pripomínať rozdelenie i zmierenie človeka s Bohom ako rozmer vertikálny a rozmer horizontálny zas rozdelenie a nevyhnutnosť zmierenia medzi ľuďmi.

Kristus i ďalej zmieruje. Nerobí to priamo, ale cez svoju Cirkev. Prostriedky vidí pápež v týchto aspektoch: verné a láskavé počúvanie Božieho slova, osobná i spoločná modlitba a nadovšetko sviatosti, medzi ktorými vyniká pod týmto uhlom pohľadu sviatosť zmierenia alebo sviatosť pokánia.

Podmienkou toho, aby mohla Cirkev zmierovať ostatných, musí byť sama zmierenou. Teda treba začať najprv od seba. Má sa stať spoločenstvom (hoci aj „malým stádom“ ako v prvých časoch) Kristových učeníkov. Inak nemôže dosť účinne hlásať a predkladať svetu zmierenie. Jednota musí byť výsledkom opravdivého obrátenia všetkých, ďalej vzájomného odpustenia, teologického dialógu a bratských vzťahov, modlitby, plnej poddajnosti pôsobeniu Ducha Svätého, ktorý je tiež Duchom zmierenia. V každom prípade Cirkev podporuje zmierenie v pravde, nie cez nejaké kompromisy, lebo vie, že mimo pravdy nie je možné zmierenie, ani zjednotenie.

3.3.3 Božia iniciatíva a služba Cirkvi

„Boh je láska“ (*1 Jn 4,8*). Jeho iniciatíva je v hľadaní a privádzaní každého k sebe cez Krista prostredníctvom konkrétnej služby Cirkvi. On si nezatvára srdce pred žiadnym zo svojich detí. Volá ich, aby sa zišli okolo jeho stola pri radostnej oslave odpustenia a zmierenia.

Cirkev má poslanie ohlasovať toto zmierenie a byť vo svete jeho sviatosťou. Ona je sviatosťou predovšetkým preto, že jestvuje ako zmierená komunita, ktorá vo svete predstavuje Kristovo dielo a vydáva o ňom svedectvo.

Existujú aj iné cesty zmierenia. Patria k nim: modlitba podľa príkladu Panny Márie i mnohých svätých; prostredníctvom prorockej úlohy ohlasovanie zmierenia; pastoračná činnosť, ktorá je zvlášť veľmi ťažká a drsná, lebo sa usiluje priviesť každého človeka na cestu návratu k Otcovi v spoločenstve so všetkými bratmi a konečne cesta svedectva, skoro vždy tichá, ale o to účinnejšia.

a) Láska je väčšia než hriech

Svätý Ján apoštol píše: „Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda. Ale ak vyznávame svoje hriechy, on je verný a spravodlivý: odpustí nám hriechy a očistí nás od každej nepravosti“ (1 Jn 1,8n). Uznať vlastný hriech, ba dokonca ísť ešte viac do hĺbky – uznať sa za hriešnika, za schopného hriechu a náklonného hriechu, je nevyhnutným základom návratu k Bohu.

Zmierenie sa s Bohom v skutočnosti predpokladá i zahrňuje v sebe uvedomelé a rozhodné odvrátenie sa od svojho hriechu. Predpokladá i zahrňuje teda robiť pokánie v najplnšom zmysle. Ale nezabúdať na Pána a robiť len vlastnými rukami.

b) Tajomstvo hriechu

Pôvod hriechu môžeme vidieť, keď čítame Sväté písmo, už od začiatku v neposlušnosti voči Bohu. Vidíme to v rajskej záhrade i pri stavbe Babylonskej veže. Svätý Otec ho doslovne definuje ako neposlušnosť človeka, ktorý úkonom svojej slobody neuznáva Boha za Pána svojho života, aspoň vtedy, keď porušuje jeho zákon.

Hriech proti Bohu má za následok i rozdelenie medzi bratmi, lebo narušuje vnútornú rovnováhu človeka. Teda prejavuje sa ako osobný a sociálny hriech. Hriech v pravom zmysle slova je vždy úkonom slobody určitej osoby, a nie priamo nejakej skupiny alebo nejakého spoločenstva. Vždy oslabuje vôľu i rozum. Hriech má i sociálny charakter. To znamená, že hriech každého jednotlivca sa nejakým spôsobom odráža aj na ostatných. To je tá tienistá stránka solidarity, vďaka ktorej možno povedať, že „každá duša, ktorá sa dvíha, dvíha i svet“.⁸¹ Tomuto zákonu vzostupu zodpovedá aj zákon úpadku, takže možno hovoriť o sociálnom hriechu, pre ktorý duša, ktorá hriechom klesá, strhuje so sebou aj Cirkev a nejakým spôsobom aj celý svet. Ľudia sú v omyle, ak hrešia a hovoria, že je to ich vec, že nikomu tým neublížia.

Nijaký hriech, ani ten najtajnejší a najvnútornejší, sa netýka výlučne toho, kto sa ho dopúšťa. Sociálny hriech sa týka blížneho, Boha a vzťahov medzi rozličnými spoločenstvami.

⁸¹ LESEUROVÁ, A.: *Journal et pensées du chaque jour*, Paríž, 1918, s. 31.

V inom rozmere sa hriech rozdeľuje na smrteľný a všedný. Takéto rozlišovanie vidíme z textov Starého zákona, ale až v Novom zákone dostávajú nové svetlo, kde sa vypočítavajú a odsudzujú ostrými slovami hriechy, čo si zasluhujú zvláštne odsúdenie (porov. Mt 5,28; 6,23; 12,31n; 15,19; Mk 3,28-30; Rim 1,29-31; 13,13; Jak 4). Podobne sa vyjadrujú aj sv. Augustín⁸² a sv. Tomáš Akvinský.⁸³ Existuje hriech, ktorý, ako hovorí Ježiš, je „neodpustiteľný“, ide o rúhanie sa proti Duchu Svätému (porov. Mt 12,31n). Je to tak preto, lebo je vo svojich rozličných prejavoch tvrdohlavým odmietaním obrátiť sa a uveriť v lásku Boha, Otca milosrdenstva.

Často sa dnes hovorí, že smrteľného hriechu sa nemôžeme dopustiť, ak sme sa raz rozhodli nehrešiť proti Bohu. Ide o úkon tzv. „základnej voľby“ (optio fundamentalis). Toto nemôže byť prijateľné, lebo k smrteľnému hriechu dochádza aj vtedy, keď si človek s plným vedomím a vôľou z akéhokoľvek dôvodu volí vážnu nezriadenosť.

Cez dlhé generácie dosiahlo kresťanské svedomie v cirkevnom spoločenstve jemný cit a prenikavý postreh pre zárodky smrti, ktoré sú obsiahnuté v hriechu. Toto sa volá citlivosť pre hriech – sensus peccati. Má svoje korene v mravnom svedomí človeka a je akoby jeho teplomerom. Súvisí s citlivosťou pre Boha, preto, ako nemožno úplne zrušiť citlivosť pre Boha, ani udusiť svedomie, práve tak nikdy nemožno úplne odstrániť citlivosť pre hriech.

A predsa v dejinách sa nezriedka stáva, že v rôzne dlhých obdobiach a pod vplyvom najrozmanitejších činiteľov mnohí ľudia majú mravné svedomie vážne zatemnené. To má za následok i zatemnenia citlivosti na Boha i citlivosti pre hriech. Preto už Pius XII. mohol vyhlásiť vážne slová: „Hriechom nášho storočia je strata citlivosti pre hriech.“⁸⁴

Prečo sa tento jav vyskytuje práve v dnešnej dobe? Pohľad na súčasnú kultúru nám dáva odpoveď, že je to kvôli kríze svedomia a citlivosti pre Boha. Sekularizmus, dnes veľmi rozšírený, je svojou povahou a definíciou ideovým a mravným hnutím, usilujúcim sa o humanizmus, ktorý úplne odhliada od Boha a pozerá len na výkon a výrobu, a je zachvátený horúčkou spotreby a pôžitkov bez toho, aby bral na zreteľ nebezpečenstvo, že môže stratiť niečo cennejšie, že môže stratiť svoju dušu. On vlastne buduje svet, ale bez Boha, ktorý sa nakoniec obráti proti samému človeku.⁸⁵

Iným kameňom úrazu je relativizmus, ktorý chce človeka presvedčiť, že hriech síce jestvuje, ale nevie sa, kto sa ho dopustil. Citlivosť pre hriech sa nakoniec stráca aj vtedy – a k tomu môže prísť vo vyučovaní mládeže, pri hromadných oznamovacích prostriedkoch, ba dokonca aj v rodinnej výchove –, keď sa hriech mylne stotožňuje s chorobným pocitom viny, alebo aj s jednoduchým prestupovaním právnych noriem a predpisov. Model zmrzačenej

⁸² Porov.: AUGUSTÍN, *De Spiritu et littera*, XXVIII: CSEL 60, 202n.

⁸³ Porov.: AKVINSKÝ, T.: *Summa Theologiae*, II.-II., q. 14 a. 3 ad primum.

⁸⁴ PIUS XII.: Rádiove posol. Národ. katechetickému kongresu Spoj. Štát. v Bostone (20. okt. 1946): *Discorsi e Radiomessaggi* VIII. (1946), 288.

⁸⁵ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Redemptor hominis* 15.: AAS 71 (1979), 286-289.

a rozháranej spoločnosti, ktorý predkladajú hromadné oznamovacie prostriedky, tiež nemálo prispieva k oslabeniu citlivosti pre hriech.

Dokonca jestvujú určité snahy aj v oblasti myslenia a cirkevného života, ktoré nevyhnutne prispievajú k úpadku citlivosti pre hriech. Hlása sa Božie milosrdenstvo, ktoré odpúšťa každý hriech, ale zabúda sa na Božiu spravodlivosť, ktorá trestá následky hriechov. Medzi tieto snahy patrí i zmätok spôsobený rozdielnosťou názorov a učenia v teológii, kázňach, v katechéze a v duchovnom vedení týkajúcich sa závažných a chýlostivých otázok kresťanskej morálky. Ďalšou chybou je, keď sa zatieňuje význam hriechu vo vzťahu k celej Cirkvi tým, že sa oboje redukuje na súkromnú záležitosť jednotlivca, alebo sa popiera osobná hodnota dobra a zla, a uznáva sa výlučne len ich spoločenský rozmer. Tu patrí nebezpečenstvo, ktoré nebolo nikdy nadobro odstránené, totiž robiť zo sviatosti zvykový obrad.

Obnovenie správnej citlivosti pre hriech je prvý spôsob, ako čeliť ťažkej duchovnej kríze, zachvacujúcej dnešného človeka. K tomu napomôže dobrá katechéza osvietená biblickou teológiou Zmluvy, pozorné počúvanie a prijímanie Učiteľského úradu Cirkvi, ktorý neprestajne osvecuje svedomie, a konečne stále viac prehľbovaná prax sviatosti pokánia.

3.3.4 *Mysterium pietatis*

Hriech je tajomstvo neprávosti, *mysterium iniquitatis*. Tajomstvo nábožnosti, *mysterium pietatis*, ktorým je podľa sv. Pavla Kristus, ktorý zvíťazil nad hriechom, a tak vykúpil človeka. Božia láska voči kresťanovi musí vyvolať lásku kresťana voči Bohu a to tak, aby žil podľa evanjelia.

Pre zmierenie je nevyhnutné vedieť, že „ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda“ (1 Jn 1,8), pretože „celý svet je v moci Zlého“ (1 Jn 5,19).

Tajomstvo nábožnosti je otvorenou cestou Božieho milosrdenstva k životu zmierenia. Ním sa môžeme vyhnúť pred strachom a zúfalstvom.

a) Pastorácia pokánia a zmierenia

Táto pastorácia patrí k poslaniu Cirkvi ako pokračovateľky vo vykupiteľskom diele svojho Zakladateľa. Toto svoje poslanie však nespĺňa niekoľkými teoretickými tvrdeniami, ani predložením etického ideálu nemajúceho sily na uskutočnenie, ale sa usiluje vykonávať ho presne určenými službami zameranými na konkrétne uplatňovanie pokánia a zmierenia.

Cirkev by sa spreneverila svojej základnej črte a úlohe, keby jasne a neochvejne, vhod i nevhod neohlasovala „slovo zmierenia“ (porov. 2 Kor 5,19) a neponúkla dar zmierenia pre celý svet.

Základom pastorácie zameranej na pokánie a zmierenie sú: prostriedky, ktoré Cirkev používa, a cesty, ktoré sleduje, ktorej výlučným cieľom je pokánie a zmierenie.

b) Prostriedky a cesty k pokániu a zmiereniu

K napomáhaniu pokáania a zmierenia Cirkev má k dispozícii hlavne dva prostriedky, ktoré jej zveril jej Zakladateľ: katechézu a sviatosti. Medzi ne patrí aj metóda dialógu, ako ju často používal pápež Pavol VI.

3.3.5 Dialóg

Druhý vatikánsky koncil hovorí, že Cirkev má byť schopná „nadviazať čoraz užitočnejší dialóg medzi všetkými, čo tvoria jediný Boží ľud“ (GS 92), ako aj „viesť dialóg s celou ľudskou spoločnosťou“.⁸⁶ Predchodca Pavol VI. venoval dialógu značnú časť svojej encykliky *Ecclesiam suam*, v ktorej ho opisuje a významne charakterizuje ako dialóg spásy.

Cirkev používa túto metódu, aby mohla ľudí lepšie viesť k obráteniu a pokániu. Medzi cirkvami tomu napomáha predovšetkým ekumenický dialóg.

Ak chceme prekonať konflikty, aby drobné napätia neškodili cirkevnej jednote, treba, aby sme všetko, čo robíme, porovnávali s Božím slovom, aby sme sa zriekli svojich vlastných a osobných náhľadov, a hľadali pravdu v samom Božom slove a v jeho právoplatnom výklade Učiteľským úradom Cirkvi.

Katolícka cirkev sa usiluje o ekumenický dialóg bez toho, žeby pritom podliehala lacnému optimizmu, ale tiež bez nedôvery, váhania a preťahovania. Svätý Otec v dokumente *Dominus Jesus* vyslovuje želanie, aby dialóg nastolil cestu zmierenia medzi náboženstvami a pomohol odstrániť všetky nepriateľské postoje a nech pomôže ceste jednoty medzi kresťanskými cirkvami.

Svätý Otec hovorí, že dialóg zmierenia nikdy nebude smieť nahradiť, ani oslabiť hlásanie evanjeliovej pravdy, ktorej prvým cieľom je oslobodenie ľudí od hriechu, ako aj spoločenstvo s Kristom a Cirkvou, ale má slúžiť na podávanie a uplatňovanie tejto pravdy v živote a to prostriedkami, ktoré dal Kristus Cirkvi pre pastorálnu službu zameranú na zmierenie, t. j. katechézou a pokáním.

3.3.6 Katechéza

Je prvým prostriedkom pre zmierenie a pokánie. Hlavne z dôvodu vysvetľovania Svätého písma. Vychádza z biblického posolstva, keď hovorí o pokání ako o „metanoií“ (porov. *Mk 1,4. 14; Mt 3,2; 4,17; Lk 3, 8*).

⁸⁶ Dekrét o pastor. úrade biskupov *Christus Dominus*, 13; porov.: Vyhlásenie o kresť. výchove *Gravissimum educationis*, 8; Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad gentes*, 11-12.

Pokánie je spojené s ľútosťou, čo nie je len povrchný cit, ale premena v duši, k čomu vedie dobrá katechéza.

Pre súčasného človeka, ako sa zdá, je ťažšie než kedykoľvek predtým uznať vlastné chyby; zdá sa, že dnešný človek veľmi nerád hovorí „ľutujem to“, alebo „mrzí ma to“; tiež sa zdá, že priamo pudovo a často neodolateľne odmieta všetko, čo je pokáním v zmysle obety prijatej a uskutočnenej na nápravu hriechu. Nekresťania bývajú nezriedka prekvapení, aké chabé sú svedectvá opravdivého pokánia Kristových učeníkov.

Katechéza o svedomí a o jeho formovaní je veľmi potrebná, lebo je vo veľkých otrasoch. Kresťanský formovať svoje svedomie je nevyhnutnosť, aby sa z neho nestala „sila, ktorá ničí ľudskú stránku človeka“, ale skôr „posvätné miesto, kde mu Boh zjavuje svoje skutočné dobro“.⁸⁷

Cirkev nemôže bez vážneho okyptenia svojho základného posolstva zanedbávať katechézu zameranú na štyri posledné veci, t. j. smrť, súd (osobný a všeobecný), peklo a nebo. V súčasnej kultúre je veľké nebezpečenstvo uzavrieť človeka do viac-menej úspešného pozemského života.

3.3.7 Sviatosti

Každá sviatosť je okrem vlastnej milosti tiež znakom pokánia a zmierenia. Krstom sa nám maže dedičný hriech a stávame sa Božími deťmi. Birmovaním sa hlbšie a vnútornejšie začleňujeme do spoločenstva zmierených v Cirkvi. Eucharistia je liek, ktorým sa oslobodzujeme od každodenných vín. Spytovanie svedomia je nevyhnutné pred svätým prijímaním. V kňazstve vidieť príklad kňaza, ktorý vystupuje ako svedok. Manželská láska je znakom blízkosti voči Cirkvi. Pomazanie chorých je znakom definitívneho obrátenia k Pánovi ako i prijatie bolesti a smrti ako pokánie za hriechy.

a) Sviatosť pokánia a zmierenia

Synoda si priznala a vyjadrila, že sviatosť pokánia je v kríze. Preto odporúčala prehĺbenú katechézu, ale nie menej prehĺbený teologický, historický, psychologický, sociologický a právny rozbor pokánia vo všeobecnosti, a sviatosti pokánia zvlášť. Synoda potvrdila, že sviatosť pokánia poskytuje istotu odpustenia každému kresťanovi. Sviatosťnú spoveď naozaj ohrozuje na jednej strane zatemnenie mravného a náboženského svedomia, oslabenie citlivosti pre hriech, znetvorenie pojmu pokánia a slabé úsilie o kresťanský život; na druhej strane je to niekedy dosť rozšírený názor, že odpustenie možno dosiahnuť priamo od Boha bez sviatosti zmierenia i za normálnych okolností, ako aj zvykové pristupovanie k tejto sviatosti.

⁸⁷ Porov.: JÁN PAVOL II.: Príhovor na všeobecnej audiencii 17. augusta 1973, 1-3: *Insegnamenti* VI, 2 (1983), 256n.

Kňaz, vysluhovateľ sviatosti pokánia, koná v „osobe Krista“. Z kňazských služieb je to nepochybne tá najťažšia a najchúlostivejšia, najnamáhavejšia a najnáročnejšia, ale zároveň aj najkrajšia služba prinášajúca najväčšiu vnútornú radosť.

Aby spovedník účinne plnil takúto službu, musí mať nevyhnutne nasledujúce ľudské vlastnosti: múdrosť, ohľaduplnosť, schopnosť rozoznávať ako aj rozhodnosť, láskavosť a dobrotu. Musí mať tiež hlbokú a dôkladnú prípravu. Hlavne v živú poznaní Božieho slova a schopnosti podávať ho iným. Ešte dôležitejšie je, aby on sám viedol hlboký a opravdivý duchovný život. Ak má viesť iných po ceste kresťanskej dokonalosti ako služobník pokánia, on sám musí po nej kráčať ako prvý, a to viac skutkami ako mnohými rečami.

b) Niektoré základné zásady

Prvá zásada je, že sviatosť pokánia je pre kresťana riadnou cestou na dosiahnutie odpustenia ťažkých hriechov, ktoré spáchal po krste. Sviatosť pokánia preto máme prijímať často, ale nie úzkostlivo.

Pre prijímajúceho odpustenie je súdom viac pred Božím milosrdenstvom, ako pred prísnou a presnou spravodlivosťou. Z prirodzenosti sviatosti plynie vyznanie hriechov, aby spovedník poznal hriešnikove srdce.

Nevyhnutnou podmienkou je to, aby kajúcnik mal poctivé a jasné svedomie, ktoré mu nepovie len to, že toto je hriech, ale ja som zhrešil. To sa vo sviatosti nazýva spytovanie svedomia. Má byť úprimným porovnávaním s vnútorným mravným zákonom, s evanjelióvymi predpismi, ako ich predkladá Cirkev, so samým Ježišom Kristom, a konečne so samým Nebeským Otcom, ktorý nás pobáda k dobru a k dokonalosti. Druhou časťou je ľútosť, a predovšetkým od nej závisí pravdivosť pokánia. Vyznanie hriechov je potrebné, aby ten, kto vykonáva úlohu sudcu, dobre poznal hriešnika. Rozhrešenie je znakom Božieho zásahu. Zadosťučinenie je konečným úkonom, ktorý korunuje sviatosťný znak pokánia. Ide o osobný záväzok, ktorý kresťan zobral na seba voči Bohu, že začne nový život. A preto by sa skutky zadosťučinenia nemali obmedzovať len na niektoré modlitby, ale mali by sa prejavovať v skutkoch lásky, milosrdenstva a vynáhrady. Význam spočíva v tom, že umŕtvovaním bojuje hriešnik proti ohnisku hriechu, ktoré ostáva aj po rozhrešení.

Nie je nič osobnejšie a dôvernejšie ako sviatosť, v ktorej stojí hriešnik pred Bohom sám so svojou vinou, so svojou ľútosťou a dôverou. Hriešnik je v istom zmysle osamotený vo svojej vine.

Najcennejším ovocím odpustenia dosiahnutého vo sviatosti pokánia je zmierenie s Bohom, ktoré má za následok ďalšie zmierenia: so sebou samým, s bratmi, s Cirkvou a s celým stvorenstvom.

Kvalita svätej spovede závisí od kňazovho pristupovania k svojej sviatosti pokánia. Keby sa kňaz prestal spovedať, alebo by sa zle spovedal, veľmi skoro by to pocítila celá jeho kňazská bytosť i spôsob, akým vykonáva svoju službu; a všimlo by si to aj spoločenstvo veriacich, ktorého je pastierom.

Formy slávenia svätej spovede (Ordo poenitentiae):

- zmierenie jednotlivých kajúcnikov, čo je jediný normálny a riadny spôsob sviatostnej spovede; zmierenie viacerých kajúcnikov s individuálnou spoveďou a rozhrešením, čo sa používa tak ako prvá forma;
- zmierenie viacerých kajúcnikov so všeobecnou spoveďou a so všeobecným rozhrešením, ktoré má výnimočný ráz, a preto sa riadi osobitnými predpismi.

K dôležitým radám patrí i to, že duchovný pastier má byť vždy ochotný prijať toho, kto u neho hľadá pomoc. Tretia forma musí byť správne interpretovaná, preto je osožnejšie používať prvé dve formy i vtedy, ak by mohla byť povolená i tretia. Je dôležité, aby sa prvé dve formy nezanechali, ani neboli alternatívou tretej.

Záver

Podobne ako svätý Peter apoštol aj Svätý Otec vyzýva k jednomyselnosti. Vyjadruje veľkú túžbu po jednote, ktorá je pošramotená vplyvom rozdelenia. A znova vyzýva k pokániu, lebo len ono bude viesť k plnému zmiereniu.

Zmierenie je preto potrebné, lebo rozdelenie je spôsobené hriechom, z ktorého povstali všetky iné formy rozdelenia vo vnútri človeka i okolo neho. Aby teda zmierenie bolo úplné, nevyhnutne sa vyžaduje oslobodenie od hriechu, čiže odmietnutie hriechu v jeho najhlbších koreňoch.

Čo viedlo Svätého Otca k napísaniu tejto exhortácie? Bola to výzva synody, ale tiež, aby sa učinilo zadosť pravde a spravodlivosti. Želaním pápeža je, aby to v ľuďoch podnietilo vzrast pokoja a bratstva.

Exhortácia bola napísaná v Ríme 2. decembra na prvú adventnú nedeľu v roku 1984, v siedmom roku pontifikátu pápeža Jána Pavla II. Podáva, ako má vyzeráť služba sviatostného pokánia z pohľadu kňaza. Zdôrazňuje, že to musí byť najprv osobný vzťah k tejto sviatosti. Poukazuje na rôzne pohľady a problémy vo svete. Najmä na skutočnosť straty citlivosti na hriech. Čo je v dokumente zachytené, doporučuje sa dôkladne preštudovať všetkým kňazom.

3. 4 Christifideles laici

Úvod⁸⁸

⁸⁸ Porov.: BENKO, F.: *Semestrálna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

Apoštolský list *Christifideles laici* vznikol po Biskupskej synode, ktorá sa konala v roku 1987. Témou synody boli laici, ich povolanie a poslanie v Cirkvi a vo svete.

V úvode listu Svätý Otec spomína podobenstvo o vinohradníkoch vo vinici a na toto podobenstvo stavia celý list. Sv. Matúš v tomto podobenstve hovorí o hospodárovi, ktorý volá vinohradníkov do svojej vinice. Vinohradníci prichádzajú počas celého dňa. Na konci pracovnej doby vinohradník vyplatí každému po denári, čo sa nepáči tým, čo pracovali celý deň (*porov. Mt 20,1-16*).

„Podobenstvo evanjelia otvára náš pohľad na široko sa rozprestierajúcu Pánovu vinicu a na veľké zástupy mužov a žien, ktorých volá a posiela, aby v nej pracovali: vinicou je celý svet (*porov. Mt 13,38*), ktorý podľa Božieho plánu musí byť premenený pre definitívny príchod Kráľovstva“ (*ChL 1*).

Vinohradník vyšiel o deviatej hodine na ulicu a volá záhaľčivo stojacich do svojej vinice (*porov. Mt 20,3n*). Pán Ježiš sa týmto volaním obracia na každého človeka, ktorý prichádza na tento svet. Svätý Otec hovorí, že toto volanie je adresované nielen pastierom, kňazom, rehoľníkom, ale aj laikom. Pán posiela laikov do každého mesta a na každé miesto, kam sa hodlá prísť (*porov. Lk 10,1*), (*porov. ChL 2*).

„Keď vyšiel okolo piatej popoludní a našiel iných postávať, povedal im: ‚Čo tu nečinne stojíte celý deň?‘ Vraveli mu: ‚Nik nás nenajal.‘ Povedal im: ‚Chod'te aj vy do mojej vinice‘“ (*Mt 20,6n*)! „Práca, ktorá v Pánovej vinici čaká na všetkých, je taká veľká, že nezostáva žiaden priestor pre nečinnosť. Hospodár opakuje svoje pozvanie ešte naliehavejšie: ‚Chod'te aj vy do mojej vinice!‘ Pánov hlas zaznieva v hĺbke bytosti každého kresťana, ktorý prostredníctvom viery a sviatostí kresťanskej iniciácie je pripodobnený Kristovi, je členom Cirkvi a aktívnym subjektom jej spásneho poslania“ (*ChL 3*).

3.4.1 Dôstojnosť laikov v tajomstve Cirkvi

V prvej kapitole sa rozoberá tajomstvo vinice. Svätý Otec uvádza, že laici nepredstavujú robotníkov vo vinici, ale sú súčasťou samotnej vinice. Ježiš hovorí: „Ja som vinič, vy ste ratolesti“ (*Jn 15,5*). Izrael už v Starom zákone je označený ako vinica, ako Božia vinica, ktorá je Pánovým dielom, radosťou jeho srdca: „Ja však som ťa zasadil ako ušľachtilú ratolesť, ako dobrý a ušľachtilý ker“ (*Jer 2,21*). „Tvoja matka bola ako vinič v záhrade, zasadený vo vode. Bol plný plodov a výhonkov od bohatstva vody“ (*Ez 19,10*); „Môj priateľ má vinicu na úrodnej výšine. Prekopal ju a odstránil kamene, a vysadil ju najušľachtilejšími prútmi“ (*Iz 5,1n*).

Ježiš preberá symbol vinice a používa ho, aby zjavil niektoré základné vlastnosti Božieho kráľovstva: „Istý človek si vysadil vinicu. Obohnal ju plotom, vykopal lis a postavil vežu. Potom ju prenajal vinohradníkom a odcestoval do druhej

krajiny“ (*Mk 12,1; Mt 21,33*). V Jánovom evanjeliu môžeme ešte hlbšie objaviť tajomstvo vinice:

Vinica stelesňuje samého Ježiša. On je „pravý vinič“ a my, jeho učeníci, ako ratolesti sme v ňom životne nevyhnutne zakorenení. Tento vinič nás oživuje a robí nás schopnými dávať život (*porov. Jn 15,1n; porov. ChL 8*).

Takéto začlenenie do Krista je najhlbším základom pre nové miesto kresťana v tajomstve Cirkvi a je predpokladom každého povolania a dynamiky v kresťanskom živote laikov: „V Ježišovi Kristovi, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych, sa pokrstený stáva novým človekom“ (*Gal 6,15; Kor 5,17*), človekom očisteným od hriechu a oživeným milosťou (*porov. ChL 9*).

„Pripomeňme si Ježišove slová Nikodémovi: „Veru, veru, hovorím ti: ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“ (*Jn 3,5*). Svätý krst je teda novým narodením, je znovuzrozením. Prostredníctvom svätého krstu sa stávame v Ježišovi Kristovi Božími deťmi. Každý kresťan, keď vystupuje z krstnej vody, počúva ten hlas, ktorý zaznel pri brehu Jordána: „Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie“ (*Lk 3,22*). Chápe, že bol pripojený ako dedič k milovanému Synovi (*porov. Gal 4,4-7*) a tým sa stal bratom alebo sestrou Kristovou“ (*ChL 11*).

Takto každý jeden kresťan plní Božiu vôľu, ktorú má s nami Boh od večnosti: „... lebo ktorých predpoznal, tých aj predurčil, že sa stanú podobnými obrazu jeho Syna, aby on bol prvorodený medzi mnohými bratmi“ (*Rim 8,29*). Božími deťmi a členmi Kristovho tela nás robí Duch Svätý, ako to píše sv. Pavol apoštol: „V jednom Duchu sme boli pokrstení v jedno telo“ (*1 Kor 12,13*). Ďalej to vysvetľuje sv. Pavol takto: „Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli“ (*Gal 3,27*). Toto je tá istá jednota ako v podobenstve o viniči a ratolestiach: „Ja som vinič, vy ste ratolesti“ (*Jn 15,5; porov. ChL 11-12*).

Sv. Peter definuje pokrstených ako „živé kamene“, ktoré spočívajú na Kristovi „základnom kameni“ a sú určené na budovanie „duchovného domu“ (*1 Pt 2,5n*). Pokrstený je „pomazaný“ Duchom Svätým a tým je mu vtlačená nezničiteľná pečať (*porov. 2 Kor 1,21n*), stáva sa duchovnou stavbou. (*porov. ChL 13*)

Apoštol Peter oslovuje pokrstených ako „novonarodené deti“ a píše im: „Prichádzajte k nemu, k živému prameňu, ktorý ľudia síce zavrhli, ale pred Bohom je vyvolený a vzácny, a vbudujte si aj vás ako živé kamene do duchovného domu, do svätého kňazstva, aby ste prinášali duchovné obety príjemné Bohu skrze Ježiša Krista..., ale vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo, aby ste zvestovali slávne skutky toho, ktorý vás z tmy povolal do svojho obdivuhodného svetla“ (*1 Pt 2,4-5.9*).

Všetci laici sa zúčastňujú na trojakom úrade Ježiša Krista. Na Kristovom kňazskom úrade tým, že sú pričlenení ku Kristovi krstom a s jeho obetou tým, že prinášajú svoje telo ako svoju duchovnú bohoslužbu (*porov. Rim 12,1n*). Na Kristovom prorockom úrade tým, že sú povolaní na milosti slova (*porov. Sk 2,17n*)

v ich každodennom rodinnom a spoločenskom živote. Svoje kráľovské poslanie žijú prostredníctvom svojho duchovného boja, aby v sebe samých prekonávali kráľovstvo hriechu (*porov. Rim 6,12*), a svojou obetavou láskou slúžili Kristovi vo svojich blížnych a hlavne najbiednejších.

Sv. Pavol neustále napomína všetkých kresťanov, aby žili tak, „ako sa na svätých patrí“ (*Ef 5,3*) a sv. Peter tak isto hovorí, aby bol „ich celý život svätý“ (*1 Pt 1,15*). Život podľa Ducha uschopňuje každého pokrsteného k tomu, aby prijímal blahoslavenstvá, počúval Božie slovo, vedome a aktívne sa zúčastňoval na liturgickom a sviatostnom živote Cirkvi, modlil sa osobne, v rodinách a spoločenských, spĺňal príkaz lásky vo všetkých situáciách života a slúžil bratom, predovšetkým malým, chudobným a trpiacim (*porov. ChL 16*).

„Vráťme sa opäť k biblickému obrazu: vyháňanie a rast ratolestí je daný ich spojením s viničom. „Ako ratolesť nemôže prinášať ovocie sama od seba, ak neostane na viniči, tak ani vy, ak neostanete vo mne. Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia, lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (*Jn 15,4n.; ChL 17*).

3.4.2 Účasť laikov na živote v *communio* Cirkvi

Ježiš hovorí: „Ja som pravý vinič a môj Otec je vinohradník... Ostaňte vo mne a ja zostanem vo vás“ (*Jn 15,1-4*). Tu nám Ježiš odhaľuje tajomstvo spoločensťva, v ktorom je Pán v jednote s učeníkmi, Pán a všetci pokrstení. „Ja som vinič, vy ste ratolesti“ (*Jn 15,5*). Všetci kresťania sú ratolesti a Kristus je vinič. A toto bratské spoločensťvo má byť ako odraz života a lásky Otca, Syna a Ducha Svätého, na ktorom sa tajomným spôsobom zúčastňujú aj všetci pokrstení. O takéto spoločensťvo sa Ježiš modlí: „Aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma ty poslal“ (*Jn 17,21; porov. ChL 18*).

Ježiš Kristus svojím Duchom vo veriacich vytvoril sťaby svoje telo. V tomto tele sa veriaci sviatosťami spájajú tajomným, ale skutočným spôsobom s umučeným a osláveným Kristom. A ako mnoho údov tvoria jedno telo, tak aj veriaci v Kristovi (*porov. 1 Kor 12,12*). Údy v tele majú svoje úlohy, tak aj veriaci majú rozličné služby a dary, ktoré rozdeľuje Duch pre dobro Cirkvi (*porov. 1 Kor 12,1-1; porov. ChL 20*).

Pavol vo svojich listoch opisuje rozličné a mnohoraké dary a úlohy v Cirkvi: „On ustanovil niektorých za apoštolov, niektorých za prorokov, iných za evanjelistov a iných za pastierov a učiteľov...“ (*Ef 4,11; porov. Rim 12,4-8; 1 Kor 12,28; porov. ChL 22*).

Opísanie a klasifikácia darov v spisoch Nového zákona dokazujú ich veľkú pestrosť. Sv. Pavol ich vymenúva ako slovo múdrosti, slovo poznania, vieru, dar

uzdravovať, robiť zázraky, rozlišovať duchov, dar rozličných jazykov a vysvetľovať jazyky. Tiež sv. Pavol ešte pripomína, že „každý dostáva prejavy Ducha na všeobecný úžitok“ (*1 Kor 12,7-10; porov. 1 Kor 12,4-6.28-31; Rim 12,6-8; 1 Pt 4,10-11*). Súdiť o ich pravosti a správnom používaní náleží tým, čo sú predstavení v Cirkvi a ktorým zvlášť prislúcha neuhášať Ducha, ale všetko skúmať a držať sa toho, čo je dobré (*porov. 1 Sol 5,12. 19-21; porov. Chl 24*). Pánova výzva: „Chodte aj vy do mojej vinice!“ sa zameriava na každého osobne a znie: „Pod' aj ty do mojej vinice!“ Apoštolát, ktorý majú konať jednotlivci a ktorý má svoj výdatný prameň v opravdivom kresťanskom živote (*porov. Jn 4,14*), je základom a podmienkou každého laického apoštolátu (*porov. Chl 28*).

3.4.3 Spoluzodpovednosť laikov za Cirkev v jej poslaní

„Obraz viniča nás sám od seba bezprostredne vedie k uvažovaniu o plodnosti a o živote. Ratolesti zakorenené do viniča a ním oživené sú povolané k tomu, aby prinášali ovocie: ‚Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia‘ (*Jn 15,5*). Prinášať ovocie je podstatnou požiadavkou kresťanského a cirkevného života. Kto neprináša žiadne ovocie, ten nezostáva v communiu; ‚Každú ratolesť, ktorá na mne neprináša ovocie, (môj Otec) odrezáva‘ (*Jn 15,2*). Spoločenstvo s Ježišom, z ktorého sa odvodzuje vzájomné spoločenstvo kresťanov, je nezrieknuteľným predpokladom k prinášaniu ovocia: ‚Lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť‘ (*Jn 15,5*). Je to ten istý Duch, ktorý zhromažďuje a zjednocuje Cirkev a ktorý ju posielá, aby hlásala evanjelium až po hranice zeme‘ (*Sk 1,8*), (*ChL 32*).

Evanjelizácia v Cirkvi sa začína s milosťou a príkazom Ježiša Krista: „Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu...“ (*Mk 16,15*). Ježišov imperatív: „Id'te... a hlásajte evanjelium!“ si zachováva svoj význam a svoju naliehavosť. Nasledovanie tohto Kristovho slova je potrebná nielen v jednotlivých častiach sveta, ale aj v samotnej Cirkvi (*porov. ChL 33*).

Pre takúto evanjelizáciu sú potrební aj evanjelizátori. Za vzbudenie duchovných povolání máme cítiť zodpovednosť všetci. Je potrebné ich podporovať dostupnými prostriedkami, ale najdôležitejšia je modlitba, zodpovedajúca Ježišovým slovám: „Žatva je veľká, ale robotníkov málo. Preto proste Pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu“ (*Mt 9,37n; porov. ChL 35*).

Vinič sa stáva životaschopnejším, keď jeho ratolesti sú pokropené krvou mučeníkov, ako to už predpovedali proroci a sám Pán Ježiš (*porov. ChL 39*).

„Sociálna dimenzia človeka nachádza svoje prvé a pôvodné vyjadrenie v manželskom páre a v rodine: Boh nestvoril človeka samotného: od počiatku ‚ich stvoril ako muža a ženu‘ (*Gn 1,27*). Ich zväzok je prvotnou formou ľudského spoločenstva. Ježiš chcel vrátiť manželskému páru jeho plnú dôstojnosť a rodine jej vnútornú pevnosť (*porov. Mt 19,3-9*); sv. Pavol poukázal na hlboký vzťah

medzi manželstvom a tajomstvom Krista a Cirkvi“ (porov. Ef 5,22-26; Kol 3,18-21; 1Pt 3,1-7; ChL 40).

Laici žijú a dosvedčujú svoju účasť na moci Syna človeka, ktorý „neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil“ (Mk 10,45) prostredníctvom lásky k blížnemu (porov. ChL 41).

Laici musia „budovať mier“ (Mt 5,8) obrátením „srdca“, ako aj angažovaním sa za pravdu, slobodu, spravodlivosť a lásku, ktoré sú nevyhnutnými základmi mieru. To isté robili aj učeníci Ježiša, ktorý je „Kniežaťom pokoja“ (Iz 9,5) a „naším Pokojom“ (Ef 2,14; porov. ChL 44).

Človek tým, že obetuje svoju prácu Bohu, spája sa s vykupiteľským dielom Ježiša Krista, ktorý vyzdvihol dôstojnosť práce, keď on sám pracoval v Nazarete vlastnými rukami. Vládnúť nemožno s absolútnou mocou, ani sa nedá hovoriť o slobode používania alebo zneužívania, alebo disponovania s vecami podľa ľubovôle. Hranicu vložil sám Stvoriteľ symbolicky uloženú v zákaze „nejesť ovocie stromu“ (porov. Gn 2,16n; porov. ChL 43).

3.4.4 Dobří správcovia mnohorakej Božej milosti

Evanjelista v podobenstve píše, že hospodár volá robotníkov do svojej vinice pri brieždení, iných okolo deviatej hodiny, okolo poludnia, okolo tretej a okolo piatej hodiny (porov. Mt 20,1n). Sv. Gregor Veľký to komentuje takto: „Rozličnosť hodiny sa môže aplikovať na rozličný vek človeka. V tejto našej interpretácii ráno môže predstavovať detstvo. Tretia hodina (deviata) sa môže chápať ako ranná mladosť: slnko stojí akoby v strede oblohy, to znamená, že vo veku plnosti sa upevňuje sila. Vysoký vek sa znázorňuje deviatou hodinou (treťou popoludní), pretože slnko zostupuje z výšav, tak ako tento vek stráca žiaru mladosti. Jedenásta hodiny (piata popoludní) je vek tých, ktorí už pokročili rokmi... Robotníci sú volaní do vinice v rozličných hodinách, aby sa naznačilo, že jeden je vedený k životu svätosti už v detstve, iný v mladosti, ďalší vo vysokom veku“ (ChL 45).

Cirkev znova volá mladých ľudí, tak ako Kristus volá mladíka v evanjeliu: „Príď a nasleduj ma“ (Mk 10,21). Cirkev neúnavne hlása Ježiša Krista ako najhlbšiu odpoveď na vnútorné túžby mládeže, ako jedinečnú výzvu k osobnému nasledovaniu (porov. ChL 46).

Pán Ježiš požehnáva a dáva prísľub Božieho kráľovstva aj deťom: „Veru, hovorím vám: ak sa neobrátite a nebudete ako deti, nevojdete do nebeského kráľovstva“ (Mt 18,3n; porov. Lk 9,48). Deti sú výrečným symbolom a nádherným vzorom morálneho a duchovného postoja, ktorý je predpokladom dosiahnutia nebeského kráľovstva (porov. ChL 47).

„Starých ľudí Biblia označuje ako symbol človeka naplneného múdrosťou a bážňou voči Bohu (porov. Sir 25,4-6). V tomto zmysle by sa dar starého človeka mohol vidieť v tom, že je v Cirkvi a v spoločnosti svedkom tradície viery (porov. Ž 44,2; Ex 12,26n), učiteľom života (porov. Sir 6,34; 8,11n) a nositeľom lásky“ (ChL 48).

Ženy pomáhajú Ježišovi a apoštolom (porov. Lk 8,2n); sú prítomné pod krížom (porov. Lk 23,49); zúčastňujú sa Ježišovho pochovania (porov. Lk 23,55); prijímajú a hlásajú vo veľkonočné ráno posolstvo o zmŕtvychvstaní (porov. Lk 24,1-10); vo večeradle sa modlia s apoštolmi (porov. Sk 14,1). Sv. apoštol Pavol tiež dáva ženám rôzne úlohy v rámci spoločenstiev (porov. Rim 16,1-15; Flp 4, 2n; Kol 11,5; 1 Tim 5,16). Aj keď ženy nie sú povolané ku kňazstvu, predsa majú v Cirkvi rôzne služby a úlohy a Pavol VI. hovorí, že ženy sýtia vieru kresťanských spoločenstiev (porov. ChL 49).

„Nie je dobré, aby človek zostal sám. Urobím mu pomoc, ktorá mu bude podobná“ (Gn 2,18). „Boh Stvoriteľ zveril človeka žene. Iste, človek je zverený každému človeku, avšak zvláštnym spôsobom žene. Lebo, zdá sa, že ona má na základe zvláštnej skúsenosti materstva špecifickú citlivosť pre človeka a pre všetko, čo vytvára jeho opravdivé dobro, počínajúc od základnej hodnoty života“ (ChL 51).

Chorí sú tiež pozvaní do Pánovej vinice. Tak ako sv. Pavol hovorí: „Na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je Cirkev“ (Kol 1,24) a to ho naplňa radosťou: „Teraz sa radujem v utrpeniach pre vás“ (Kol 1,24). Aj chorí sa môžu stať nositeľmi radosti, „ktorú dáva Duch Svätý“ (1 Sol 1,6) napriek súženiu, chorobe a bolesti. Trpiaci človek predstavuje človeka z evanjelia, nad ktorým Cirkev bdie, ako sa milosrdný samaritán zľutoval nad ním a obviazal mu rany a staral sa o neho (porov. Lk 10, 34; porov. ChL 53).

Každý jednotlivý člen Cirkvi je povolaný svojím menom prispieť vo vinici Pánovej vlastným prínosom pre príchod Božieho kráľovstva, žiaden talent nemá byť zakopaný do zeme (porov. Mt 25,25). Apoštol Pavol nás napomína: „Podľa toho, kto aký dar dostal, slúžte si navzájom ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti“ (1 Pt 4,10; porov. ChL 56).

3.4.5 Výchova a vzdelávanie laikov

Obraz viniča a ratolesti v Biblii nám ukazuje ešte aj podstatný aspekt života a poslania laikov: Povolanie rásť a stále dozrievať, prinášať stále viac ovocia. Nebeský Otec ako bdely vinohradník sa stará o nás, o svoju vinicu. Aj Izrael prosí Boha o starostlivú prítomnosť slovami: „Pane, Bože zástupov, vráť sa, zhliadni z neba, pozri sa a navštív svoju vinicu. A chráň ju, veď ju vysadila

tvoja pravica“ (Ž 80,15-16a). Sám Ježiš hovorí: „Ja som pravý vinič a môj Otec je vinohradník. On každú ratolesť, ktorá neprináša ovocie, odrezáva, a každú, ktorá ovocie prináša, čistí, aby prinášala viac ovocia“ (Jn 15,1n). Boh volá každého človeka, aby rástol, aby dozrieval, aby prinášal viac ovocia. Človek sa vo svojej slobode musí rozhodnúť. Je to ťažká a fascinujúca zodpovednosť, kde aj Ježiš upozorňuje: „Ak niekto neostane vo mne, vyhodí ho von ako ratolesť a uschne. Potom ich pozbierajú, hodia ich do ohňa a zhoria“ (Jn 15,6). Takže, ak chce byť ratolesť živá a chce prinášať veľa ovocia, musí byť zakorenená vo viniči, ktorým je Ježiš Kristus: „Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (Jn 15,5; porov. ChL 57).

Cieľom výchovy a vzdelávania laikov je objavenie vlastného povolania. Boh každého volá a povoláva do svojej vinice. On každého volá po mene ako Dobrý pastier, ktorý „volá svoje ovce po mene“ (Jn 10,3). Poznanie Pánovej vôle si vyžaduje pozorné, poslušné a ochotné počúvanie Božieho slova. Pán ako Hospodár volá robotníkov, volá vo všetkých hodinách života a svoju vôľu oznamuje presným konkrétnym spôsobom. A my, keď už vieme, čo chce od nás Boh, máme podľa toho aj robiť. To nám pripomínajú Máriine slová povedané sluhom v Káne: „Urobte všetko, čo vám povie!“ (Jn 2,5; porov. ChL 58). Človek je tvor slabý, a preto sa musí dať viesť. Prvý a veľký vychovávateľ svojho ľudu je Boh, ktorý svoje deti miluje a vychováva, ako to obdivuhodne vyjadruje Mojžišova pieseň: „Našiel ho v stepi, v púšti, kde zavýjala divá zver. Zahalil ho, dával na neho pozor a chránil ho ako zreničku oka, ako orol, ktorý ochraňuje svoje hniezdo a vznáša sa nad svojimi mláďatami, rozprestiera svoje krídla, uchopuje mláďa a mávajúc krídlami ho odnáša. Pán jediný viedol Jakuba a žiaden cudzí boh mu nepomáhal“ (Dt 32,10-12; porov. 8,5; porov. ChL 61).

Záver

Na záver tohto posynodálneho dokumentu Sv. Otec ešte raz pripomína, že „na prahu tretieho tisícročia by mala celá Cirkev, pastieri a veriaci hlbšie cítiť svoju zodpovednosť za poslúchanie Kristovho príkazu: ‚Idte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkým stvoreniam‘ (Mk 16,15; ChL 64).

3.5 Pastores dabo vobis

Úvod⁸⁹

„Každé kňazské povolanie vo svojej najhlbšej podstate je veľkým tajomstvom, je darom, ktorý nekonečne prevyšuje človeka. Povolanie je tajomstvo Božieho vyvolenia: „Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás a ustanovil vás, aby ste išli a prinášali ovocie a aby vaše ovocie zostalo“ (*Jn 15,16*). „Ale túto hodnosť si nik nemôže prisvojiť sám, len ten, koho povoláva Boh tak ako Áron“ (*Hebr 5,4*). „Skôr než som ťa utvoril v matkinom lone, skôr než si vyšiel z lona, zasvätil som ťa, za proroka pre pohanov som ťa ustanovil“ (*Jer 1,5*).

Boh nás „povolal svätým povolaním nie pre naše skutky, ale zo svojho rozhodnutia a milosti“ (*2 Tim 1,9*). Zároveň si uvedomujeme, že ľudské slová nie sú schopné uniesť ťarchu tajomstva, ktoré kňazstvo v sebe obsahuje.⁹⁰

3.5.1 Kňaz vo svojej dobe

„Boh vždy povoláva svojich kňazov z určitého ľudského a cirkevného prostredia, ktorým sú nevyhnutne poznačení a do ktorého sú poslaní slúžiť Kristovmu evanjeliu.

Je isté, že jestvuje podstatný obraz kňaza, ktorý sa nemôže meniť: kňaz – tak v budúcnosti, ako i dnes – sa musí podobať samému Kristovi. Ježiš totiž, kým ešte žil na zemi, nám v sebe samom poskytol definitívny obraz, čiže vzor kňaza, keď zrealizoval služobné kňazstvo, na ktorom ako prví mali účasť apoštoli. Táto služba je predurčená pretrvávať a neprestajne sa obnovovať vo všetkých historických obdobiach. Kňaz tretieho tisícročia bude teda v tomto zmysle pokračovateľom kňazov, ktorí v predchádzajúcich stáročiach udržiavali život Cirkvi. Preto kňazské povolanie bude aj v treťom tisícročí výzvou prežívať jediné a trvalé Kristovo kňazstvo. Keďže synodálni otcovia museli trvalú pravdu kňazskej služby prispôbiť potrebám a osobitostiam dnešnej doby, hľadali odpoveď na niektoré nevyhnutné otázky, a to: Aké problémy a zároveň aké pozitívne podnety vyvoláva súčasné spoločenské, kultúrne a cirkevné prostredie u chlapcov, dospievajúcich a mladíkov, ktorí majú v úmysle zvoliť si natrvalo kňazský život? Aké ťažkosti a nové možnosti prináša naša doba na vykonávanie kňazskej služby, ktorá má zodpovedať aj daru prijatej sviatosti, aj požiadavkám primeraného duchovného života“ (*PDV 5*)?

⁸⁹ Porov.: MÓRES, R.: *Semestrálna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

⁹⁰ JÁN PAVOL II.: *Dar a tajomstvo*. Bratislava : Nové mesto, 1997, s. 11.

3.5.2 Nádeje a prekážky pri hlásaní evanjelia v dnešnej dobe

Zdá sa, že rôznorodé činitele podporujú v dnešnom človeku jasnejšie vedomie ľudskej dôstojnosti a novú otvorenosť voči náboženským hodnotám, voči evanjeliu a kňazskej službe.

V spoločnosti sa očividne aj napriek mnohým protirečeniam všeobecne vzráha a šíri smäd po spravodlivosti a pokoji, človek sa s väčším pochopením začína pozeráť na svet a starať o prírodu, otvorene hľadá pravdu a chráni ľudskú dôstojnosť. Mnohé skupiny obyvateľstva celého sveta čoraz väčšími túžia po konkrétnej medzinárodnej solidarite, ako aj po novom usporiadaní sveta v slobode a spravodlivosti.

Na vlastnom náboženskom a kresťanskom poli padajú ideologické predsudky a nekompromisné odmietanie hlásania duchovných a náboženských hodnôt. Zároveň sa na mnohých miestach sveta vynárajú nové a nečakané možnosti evanjelizácie a obnovy cirkevného života. Očividne vracia i poznanie Svätého písma a nadšený zápal mnohých mladých cirkevných spoločenstiev podporovať a šíriť hodnoty, aké predstavuje osoba a život človeka. Pozorujeme žiarivé svedectvo mučeníctva niektorých cirkví strednej a východnej Európy, ako aj vernosť a statočnosť ďalších cirkevných spoločenstiev, ktoré sú aj teraz vystavené prenasledovaniu a súženiu pre svoju vieru.

Tieto aj iné pozitívne javy sa však striedajú s mnohými problematickými alebo negatívnymi prvkami. Naďalej zostáva veľmi rozšíreným racionalizmus, ktorý v mene zúženého ponímania vedy robí ľudský rozum necitlivým na stretnutie s Božím zjavením a s transcenciou.

Treba zaznamenať aj akési prehnane obhajovanie subjektivity osobnosti, pod vplyvom ktorej hľadá človek iba na svoj prospech, čo ho zneschopňuje nadviazať pravé ľudské vzťahy.

Navyše sa v celom svete po páde ideológií, ktoré vytvorili z materializmu dogmu a programovo likvidovali náboženstvo, šíri nový druh praktického a existenciálneho ateizmu, ktorý sa zhoduje so svetskou predstavou o ľudskom živote a o jeho zmysle. Človek sa zaujíma len o seba, považuje sa za stredobod záujmov a odvažuje sa vyhlasovať o sebe, že je princípom a príčinou každej skutočnosti.

V tejto súvislosti treba spomenúť najmä rozklad rodinného spoločenstva a zatemnenie alebo prekrútenie pravého významu ľudskej sexuality. Tieto javy majú veľmi negatívny dopad na výchovu mladých ľudí a prekážajú ich ochote k akémukoľvek duchovnému povolaniu. Ďalej je tu zvýšená sociálna nespravodlivosť, ako aj hromadenie bohatstva v rukách malého počtu ľudí, čo je ovocím neľudského kapitalizmu, ktorý čoraz väčšími prehlbuje priepasť medzi bohatými a chudobnými národmi.

Aj v Cirkvi možno pozorovať znepokojujúce negatívne javy, ktoré priamo vplývajú na život a službu kňazov. Patrí sem náboženská nevedomosť mnohých veriacich, slabá účinnosť katechizovania, ktorú udúšajú ešte aj čoraz rozšírenejšie a vnucujúce sa programy masovokomunikačných prostriedkov.

K týmto činiteľom, a to v úzkom spojení so vzrastom individualizmu, sa pridáva ďalší jav: subjektívizácia viery. Vzrastá počet kresťanov, ktorým chýba vnímavosť pre integrálnu a objektívnu náuku viery, pretože sa pridržiavajú len toho, čo sa im páči, čo sa zhoduje s ich osobnou skúsenosťou, čo sa neprotiví ich vlastným zvykom.

Z toho vyplýva i jav len čiastočnej a podmiennej príslušnosti k Cirkvi, čo negatívne vplýva na vznik nových kňazských povolání, na sebavedomie kňaza i na jeho službu v spoločensťve (*porov. PDV 6-7*).

3.5.3 Mladí vo vzťahu ku kňazskému povolaniu a formácii

Nielen spoločnosť a kultúra, ale aj samotné cirkevné spoločensťva sa dnes vyznačujú mnohými rozpormi a možnosťami, ktoré mladí ľudia vnímajú, prežívajú a spoznávajú s veľkým zápalom, čo bezprostredne a významne ovplyvňuje ich formovanie.

Na mladíkov veľmi vplýva prítlačnosť takzvanej konzumnej spoločnosti, ktorá ich opantáva a vháňa do područia individualistického, materialistického a hedonistického výkladu ľudskej existencie. Z toho vyplýva odpor voči čomukoľvek, čo má príchut obety a odmietanie akýchkoľvek námah spojených s hľadaním a s uplatňovaním duchovných a náboženských hodnôt. Koreňom sklonov, ktoré ovládajú mnohých mladíkov, je pomýlená predstava slobody. Tak sa v rovine myslenia a konania stáva prirodzeným, že sa stráca súhlas s etickými princípmi, ba v náboženskej oblasti sa objavuje náboženská ľahostajnosť, ktorá síce nie je výslovným odmietaním Boha, ale počas ktorej sa človek správa, akoby Boha nebolo, a to aj v rozhodujúcich okamihoch a pri dôležitých rozhodnutiach. Za takýchto okolností je ťažké realizovať, ba čo len pochopiť význam kňazského povolania, ktoré je špecifickým svedectvom v prvenstve „byť“ pred „mať“, je spoznaním zmyslu života, ktorý spočíva v slobodnom a zodpovednom dávaní sa druhým, v rozhodnutí načisto sa venovať službe evanjelia Božieho kráľovstva v tejto osobitnej forme (*porov. PDV 8*).

3.5.4 Evanjeliové rozoznávanie

„Terajšiu zložitú situáciu treba nielen poznať, ale predovšetkým vysvetľovať. Len tak možno primerane odpovedať na základnú otázku Ako formovať kňazov, aby boli skutočne na úrovni doby a boli schopní evanjelizovať dnešný svet?

Je veľmi dôležité poznať situáciu. Nestačí len jednoducho uviesť fakty: je potrebné „vedecké“ skúmanie, ktoré by poskytlo presný a konkrétny obraz reálnych pomerov v kultúre, spoločnosti a Cirkvi.

Ešte dôležitejšie je podať vysvetlenie situácie. Vyžaduje si to dvojznačnosť a niekedy aj rozpornosť, také typické pre situáciu, v ktorej sa prelínajú ťažkosti s úspechmi, negatívne prvky s dôvodmi k nádeji, prekážky s možnosťami.

Nie vždy je ľahký výklad, ktorý by rozlíšil dobro od zla, znaky nádeje od hrozieb. Pri formovaní kňazov nestačí len jednoducho prijať kladné činitele a celkom odmietnuť záporné. Aj tie pozitíva treba pozorne posúdiť, aby jeden činiteľ nevylučoval druhý, aby sa navzájom neznehodnocovali, ak sa budú absolutizovať a stavať proti sebe. To isté platí aj o negatívnych činiteľoch. Netreba ich všetky bez rozdielu zavrhnúť, lebo v každom z nich môže byť utajená nejaká hodnota, ktorú treba odhaliť, aby mohla vystúpiť v celej svojej pravde.

Princíp poznania a kritérium konkrétneho rozhodnutia pri vysvetľovaní historickej situácie nachádza veriaci v novej a jedinečnej realite, čiže v evanjeliom rozoznávajú: to je výklad vo svetle a sile evanjelia, a to evanjelia živého a osobného, ktorým je Ježiš Kristus, a skrze dar Ducha Svätého“ (PDV 10).

3.5.5 Cirkev ako tajomstvo, spoločenstvo a poslanie

Ako každá kresťanská identita, tak aj kňazská identita má svoj zdroj v Najsvätejšej Trojici, ktorá sa ľudom zjavuje a dáva v Kristovi, a tak v ňom pôsobením Ducha Svätého ustanovuje Cirkev ako zárodok a počiatok kráľovstva. Exhortácia *Christifideles laici*, ktorá zhrnula koncilové učenie, predstavuje Cirkev ako tajomstvo, spoločenstvo a poslanie. Cirkev je tajomstvo, lebo láska a život Otca, Syna a Ducha Svätého sú absolútne nezaslúženým darom, ktorý dostávajú tí, čo sa narodili z vody a z Ducha (porov. *Jn 3,5*) a ktorí sú povolaní žiť v spoločenstve samého Boha a zjavovať ho a odovzdávať po celé dejiny“ (PDV 12).

a) Osobitné povolanie k svätosti

Duch nám zjavuje a sprostredkúva najmä základné povolanie, ktorým sa Boh od večnosti obracia na všetkých: je to povolanie byť pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske, predurčenie stať sa „skrze Ježiša Krista... jeho adoptovanými synmi“ (*Ef 1,4-5*). A nielen to. Keď nám Duch zjavuje a sprostredkúva toto povolanie, sám je v nás začiatkom a prameňom jeho uskutočňovania. Kňazi nie sú povolaní len na základe krstu, ale celkom špecificky ako kňazi, čiže na základe hodnosti a s osobitnými podmienkami, vyplývajúcimi so sviatosti kňazstva (porov. PDV 19).

b) Duchovný život pri vykonávaní služby

Poslanie nie je nejaký vonkajší prvok a dodatok k posväteniu, ale tvorí jeho vnútorné a životné určenie: posvätenie je ustanovené pre poslanie. A preto nielen posvätenie, ale aj poslanie je v znamení Ducha, pod jeho posväcujúcim vplyvom.

Tak to bolo v prípade Ježiša, rovnako aj v prípade apoštolov a ich nástupcov. A tak je to aj s celou Cirkvou a jej kňazmi: všetci dostávajú Ducha ako dar a výzvu k svätosti skrze plnenie poslania.

Jestvuje teda úzky vzťah medzi duchovným životom kňaza a jeho službou, preto kňazi pri plnení služby Ducha a ospravedlnenia (*porov. 2 Kor 3,8-9*) vedú vyrovnaný duchovný život len vtedy, ak sa pridržajú Kristovho Ducha, ktorý ich oživuje a vedie. A vlastná svätosť kňazov veľmi vplýva na účinné plnenie ich služby. Pre duchovný život, ktorý sa rozvíja skrze službu, je podstatné, aby sa v kňazovi neprestajne obnovovalo a čoraz väčšmi prehľbovalo vedomie, že je služobníkom Ježiša Krista svojím posvätením i pripodobnením sa jemu, Hlave a Pastierovi Cirkvi (*PDV 24-25*).

3.5.6 Duchovná formácia v spoločenstve s Bohom a v hľadaní Krista

Tak ako musí byť duchovná formácia hlavnou a zjednocujúcou povinnosťou v bytí a živote každého kresťana, čiže nového stvorenia v Kristovi, ktoré kráča v Duchu, aj duchovná formácia každého kňaza je srdcom, ktoré zjednocuje a oživuje jeho kňazské bytie i konanie. V tomto zmysle tvrdia synodálni otcovia, že bez duchovnej formácie by neobstála ani pastoračná formácia a že duchovná formácia je prvkom, ktorý má v kňazskej výchove nesmierny význam.

Podstatným prvkom duchovnej formácie je čítanie Božieho slova (*lectio divina*) spojené s rozjímaním a modlitbou, je pokorné načúvanie naplnené láskou k tomu, ktorý hovorí. Práve vo svetle a v sile Božieho slova možno objaviť, pochopiť, milovať, nasledovať a splňať svoje poslanie, vďaka čomu celá existencia človeka nachádza svoj jednotiaci a podstatný význam v tom, že sa stane cieľom slov Boha, ktorý človeka povoláva, a zároveň počiatkom slova človeka, ktorý Bohu odpovedá.

Prvou a základnou formou odpovede na Božie slovo je modlitba, ktorá tvorí nepochybne prvoradú hodnotu a požiadavku duchovnej formácie. Tá má kandidátom kňazstva pomôcť spoznať a preskúmať autentický význam kresťanskej modlitby, ktorá je živým a osobným stretnutím s Otcom skrze jednorodeného Syna pôsobením Ducha Svätého. Zaiste nie podružným aspektom kňazského poslania je povinnosť stať sa ‚vychovávateľom k modlitbe‘. No kňaz môže iných formovať Ježišovou školou modlitby len vtedy, ak sám bol ňou formovaný a neprestáva sa ňou formovať. Práve toto očakávajú ľudia od kňaza: Kňaz je Božím človekom, ktorý patrí Bohu a privádza k rozmyšľaniu o Bohu. Kresťania dúfajú, že v kňazovi nenájdu len

človeka, ktorý ich láskavo privíta, ktorý ich ochotne vypočuje, ktorý im prejaví úprimné sympatie, ale predovšetkým takého človeka, ktorý im pomôže obrátiť pohľad na Boha a prísť k nemu.

Vrcholom kresťanskej modlitby je Eucharistia, považovaná za ‚vyvrcholenie a zdroj‘ sviatostí a Liturgie hodín. Pre duchovnú formáciu každého kresťana, ale najmä kňaza, je veľmi potrebná liturgická výchova v plnom zmysle životného začlenenia do veľkonočného tajomstva Ježiša Krista, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych, ktorý je prítomný a činný vo sviatostiach Cirkvi (*porov. PDV 45-48*).

3.5.7 Teologické zdôvodnenie permanentnej formácie

Sviatostným vyliatím Ducha Svätého, ktorý posväcuje a posielá, sa kňaz pripodobňuje Ježišovi Kristovi, Hlave a Pastierovi Cirkvi, a je poslaný vykonávať pastoračnú službu. Takto je kňaz vo svojej podstate navždy a nezmazateľne označený za služobníka Ježiša Krista a Cirkvi, trvalo a nezvratne začlenený do istého stavu a poverený pastoračnou službou, ktorá má korene v jeho podstate, naplňa celú jeho existenciu a je trvalá.

Tak permanentná formácia nachádza svoj základ a pravú príčinu v dynamizme sviatosti kňazstva. Zaiste, nechýbajú ani čisto ľudské dôvody, ktoré nabádajú kňaza k permanentnej formácii. Je to požiadavka jeho postupného rastu: život každého človeka je neprestajným napredovaním k zrelosti, a tá sa dosahuje permanentnou formáciou.

Synodálni otcovia vyjadrili dôvod, ktorý potvrdzuje potrebu permanentnej formácie a zároveň odкрýva jej skutočnú hĺbku a podstatu, keď ju kvalifikujú ako ‚vernost‘ kňazskej služby a ‚proces nepretržitej konverzie‘. V tejto vernosti udržiava kňaza Duch Svätý, ktorého prijal spolu so sviatosťou, on ho sprevádza a povzbudzuje na ceste nepretržitej konverzie.

Dušou a formou permanentnej formácie kňaza je pastoračná láska: vlieva ju Duch Svätý, ktorý kňaza sprevádza, keď čoraz väčšmi preniká do Kristovho tajomstva, takého neprekonateľného vo svojom bohatstve (*porov. Ef 3,14nn*), a jeho prostredníctvom aj do tajomstva kresťanského kňazstva (*porov. PDV 70*).

a) Hlboký význam permanentnej formácie

Rozmanité a navzájom sa doplňajúce rozmery permanentnej formácie nám umožňujú spoznať jej hlboký význam: spočíva v tom, že pomáha kňazovi byť kňazom a realizovať svoje kňazstvo v duchu a podľa vzoru Ježiša Krista, Dobrého pastiera.

Prostredníctvom permanentnej formácie má kňaz vnútri Cirkvi ako ‚tajomstva‘ zachovať a vo viere rozvíjať vedomie plnej a obdivuhodnej pravdy svojho bytia: že je Kristovým služobníkom a správcom Božích tajomstiev (*porov. 1 Kor 4,1*).

Permanentná formácia pomáha kňazovi, ktorý sa včleňuje do Cirkvi ako ‚spoločenstva‘, vypestovať si vedomie, že svojou službou má zjednotiť Božiu

rodinu ako bratské spoločenstvo oživované láskou a priviesť ho k Otcovi skrze Krista v Duchu Svätom (porov. PDV 73-74).

b) V každom veku a za každých okolností

Permanentná formácia, keďže je ‚permanentná‘, musí sprevádzať kňazov vždy, to znamená v každom veku a za každých okolností, ako aj na každom stupni cirkevnej zodpovednosti: pochopiteľne, v závislosti od možností a osobitostí, ktoré súvisia s odlišnosťami danými vekom, životnými podmienkami a zverenými úlohami. Permanentná formácia je nevyhnutná predovšetkým pre mladých kňazov. Časté a systematické stretnutia majú predĺžiť vážnu a solídnu formáciu, ktorú dostali v seminári. Zodpovedných za permanentnú formáciu kňazov treba hľadať v Cirkvi ako ‚spoločenstve‘. V tomto zmysle celá miestna cirkev pod vedením biskupa nesie zodpovednosť za všemožné podnecovanie a riadenie permanentnej formácie kňazov. Kňazi nie sú ustanovení pre seba, ale pre Boží ľud: permanentná formácia, zabezpečujúca ľudskú, duchovnú, intelektuálnu a pastoračnú zrelosť kňazov, sa preto využije pre dobro samotného Božieho ľudu (porov. PDV 76-77).

Záver

Kňaz sa nesmie obávať, že zostane ‚neaktuálny‘, veď ľudské ‚dnes‘ každého kňaza je začlenené do ‚dneška‘ Krista Vykupiteľa. Najväčšou úlohou každého kňaza každého času je deň čo deň nachádzať svoje kňazské ‚dnes‘ v Kristovom ‚dnešku‘... Toto Kristovo ‚dnes‘ je istým spôsobom ponorené v celej histórii – v minulosti a súčasne v budúcnosti sveta i každého človeka a každého kňaza. „Ježiš Kristus je ten istý včera, dnes a naveky“ (Hebr 13,8)!⁹¹

3.6 Vita consecrata

Úvod⁹²

Posynodálna apoštolská exhortácia Vita consecrata poukazuje na učenie obsiahnuté v textoch Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý sa stal výrazným bodom pre ďalší rozvoj učenia v oblasti zasväteného života.

⁹¹ JÁN PAVOL II.: *Dar a tajomstvo*. Bratislava : Nové mesto, 1997, s. 93.

⁹² Porov.: PIATAK, J.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

Prináša ovocie zasadaní synody, ktorá sa konala po zhromaždeniach, venovaných veriacim laikom a kňazom a tak dopĺňa cyklus uvažovaní nad osobitnými charakteristikami jednotlivých životných stavov, ktoré z Božej vôle jestvujú v Cirkvi.

Exhortácia predkladá celému Božiemu ľudu systematickú katechézu o rôznych formách zasväteného života v Cirkvi. Tiež hovorí o jeho význame a uplatneniach do budúcnosti vzhľadom na blížiace sa nové tisícročie.

3.6.1 Obraz premeneného Krista

Vznešenosť a krásu zasväteného života pochopíme naplno len vtedy, ak odhalíme jeho koreň, ktorý treba hľadať v osobitnom vzťahu, aký si Ježiš vytvoril s niektorými zo svojich učeníkov, keď ich vyzval, aby Božie kráľovstvo nielen prijali do svojho života, ale aby všetko zanechali a verne nasledovali jeho spôsob života.

Človek dokáže urobiť takýto krok len na základe špeciálneho povolania a osobitného daru Svätého Ducha. V ňom totiž krstné zasvätenie dostáva formu rozhodnej a stálej odpovede spočívajúcej v nasledovaní Krista a prijatím evanjeliových rád.

V evanjeliu nájdeme množstvo Ježišových slov a skutkov, ktoré objasňujú zmysel tohto osobitného povolania. Zvlášť udalosť premenenia znamená rozhodujúci moment v Ježišovom poslaní.

Vo chvíli premenenia apoštoli počuli Otcovu výzvu počúvať Krista, bez obmedzení mu dôverovať a urobiť ho stredom svojho života. Slovo zhora dáva nový charakter pozvaniu, s ktorým sa na nich obrátil Ježiš na začiatku svojho verejného účinkovania; keď chcel, aby šli za ním, odtrhol ich od predchádzajúceho spôsobu života a prijal ich do svojej dôvernej blízkosti. Práve z tejto osobitnej milosti dôvernosti s Kristom vyplýva pre zasvätený život možnosť i potreba úplného sebadarovania.

Pri prijatí evanjeliových rád netreba dávať dôraz na zrieknutie sa, ale na osobitnú formu prijatia Kristovho tajomstva, prežívanú vo vnútri Cirkvi.

Čistota pre Božie kráľovstvo je prejavom odovzdania sa Bohu s nerozdeleným srdcom. Je eschatologickou predzvesťou neba ako miesta, kde už nik nebude ženatý či vydatá. Je odbleskom nekonečnej lásky, ktorá spája tri božské osoby v tajomnej hĺbke trojičného života.

Chudoba vyznáva, že Boh je jediným pravým bohatstvom človeka. Vyjadruje dokonalé sebadarovanie, aké sa uskutočňuje len medzi tromi božskými osobami.

Poslušnosť nám dáva spoznávať krásu synovskej, nie otrockej závislosti, ktorá je preniknutá vzájomnou dôverou. Nakoniec je rovnako zobrazením harmónie lásky, vlastnej trom božským osobám.

3.6.2 Osobitná hodnota zasväteného života

Zasvätenému životu treba priznať objektívne prvenstvo pre svätosť Cirkvi. Odzrkadľuje totiž spôsob života samého Krista. V ňom sa najhojnejšie prejavujú evanjeliové dobrá a najplnšie sa realizuje cieľ Cirkvi, ktorým je posvätenie ľudstva. Zasvätený život je predzvesťou a istým spôsobom anticipovaním príchodu budúcej slávy, keď príde plnosť nebeského kráľovstva.

a) Signum fraternitas

Bratské spolunažívanie a spolupráca s laikmi je dôležitým znakom cirkevného spoločenstva a najmä bratské spolunažívanie v láske. Zasvätené osoby sa stávajú jedným srdcom a jednou dušou, a preto pociťujú vnútornú potrebu všetko odovzdať spoločenstvu: hmotné dobrá, duchovné skúsenosti, talenty a myšlienky, ako aj apoštolské ideály a služby milosrdenstva.

V prípade mníšskych a kontemplatívnych inštitútov vzťahy s veriacimi laikmi majú predovšetkým duchovný charakter. Môže sa nám zdať, že pustovníci, ponorení do svojej samoty, sa vymykajú z cirkevného spoločenstva. Oni mu však slúžia svojou zvláštnou rozjímavou charizmou. To isté platí aj o zasvätených pannách, vdovách a vdovcoch, ktorí sú spojení s celou Cirkvou.

Tam, kde sú inštitúty činné vo svete, kde nie sú oddelené pre kontemplatívnu činnosť, sa vzťahy vyjadrujú rôznymi formami pastoračnej spolupráce. Zvlášť členovia sekulárnych inštitútov nadväzujú vzťahy s ostatnými veriacimi v bežných podmienkach každodenného života. Často pod vplyvom nových okolností prichádzajú k presvedčeniu, že laici môžu mať účasť na ich charizme. Tieto nové formy spoločenstva môžu vyžarovať duchovnosť a aktivitu inštitútu aj mimo neho, a tak priniesť Cirkvi úplne nové formy služieb.

Veľmi priliehavé sú slová svätého Bernarda o rôznych rehoľných rádoch, keď hovorí, že všetky ich obdivuje. O sebe hovorí: dodržiavaním pravidiel patrí do jedného z nich, ale láskou do všetkých. Preto platí, že všetci sa navzájom potrebujeme pre duchovné dobro, ktoré nemáme a nevlastníme, prijímame od druhých. Jednota spočíva v tej istej láske.

Apoštolská formácia je život v spoločenstve a má od samého začiatku poukazovať aj na hlboký misijný rozmer zasvätenia. Odporúča sa preto, aby súčasťou prvotnej formácie boli konkrétne skúsenosti, ktoré pod múdрым vedením formátorov budú v dialógu s miestnou kultúrou vytvárať apoštolské postoje, schopnosť prispôsobovať sa a vypestuje sa tiež duch iniciatívnosti.

V praxi to bude tak neskôr znamenať prispôsobenie metód a cieľov apoštolskej práce aktuálnym potrebám, pričom sa zachová vernosť duchu zakladateľa. Pritom sa budú brať do úvahy aj zmenené historické a kultúrne podmienky.

b) Servitium caritatis

Najdôležitejším prejavom poslania zasväteného života samozrejme nie sú vonkajšie diela, ale predovšetkým prítomnosť Krista vo svete osobným svedectvom. Len vtedy, keď sa pripodobníme Kristovi, prítomníme ho a umožníme mu tak pôsobiť v celom svete pre spásu všetkých ľudí.

Treba však zdôrazniť, že tak ako dobre usporiadaný život smeruje od aktívneho ku kontemplatívnemu, tak sa duša s väčším úžitkom vracia od kontemplatívneho k činnému, aby pomocou toho, čím kontemplatívny život obohatil jej vnútro, zdokonalil sa činný život. Je preto potrebné, aby sme prechádzali od činného života ku kontemplatívnemu, niekedy však je lepšie od toho, k čomu sme vnútorne nahliadli v kontemplácii, prejsť k činnému životu.

Synoda dôrazne vyzýva zasvätené osoby, aby sa pustili všade tam, kde je to možné, do výchovného poslania a viedli školy všetkých typov a stupňov. Nech s jemnou úctou poukazujú na to, že viera v Ježiša osvecuje celú oblasť výchovy bez toho, že by podrývala ľudské hodnoty, naopak, potvrdzuje ich a pozdvihuje.

Tak ako sa v minulosti zasvätené osoby dokázali všetkými prostriedkami zapojiť do evanjelizácie a úžasne čeliť ťažkostiam, tak aj dnes potrebujú vydávať svedectvo úplného sebadarovania pomocou spoločenských oznamovacích prostriedkov.

Preto školy nech nadväzujú činný dialóg so súčasnou kultúrou, ale zároveň nech si zachovávajú svoj osobitný katolícky charakter v duchu úplnej vernosti.

c) Magistérium Cirkvi

V službe jednoty je Kristova prosba k Otcovi pred umučením – aby jeho učeníci boli jedno – má svoje pokračovanie v celých dejinách v modlitbe a činnosti Cirkvi.

Ak Svätý Otec Ján Pavol II. v dokumente *Ut unum sint* vyhlásil, že dušou ekumenizmu je modlitba a obrátenie, je nutné, aby v živote zasvätených osôb viac miesta zaujímala ekumenická modlitba a autentické evanjeliové svedectvo, aby tak silou Svätého Ducha bolo možné zvaliť múry rozdelenia a predsudkov medzi kresťanmi.

Záver

Dnes je mnoho ľudí, ktorí nenachádzajú odpoveď na otázku: načo je zasvätený život? Pýtajú sa načo je, keď všetky potreby v oblasti charitatívnej a evanjelizačnej sa dajú uspokojovať aj bez osobitných záväzkov zasväteného života. Avšak pre tých, ktorí dostali tento neoceniteľný dar, je to jednoznačný

prejav neohraničenej nezištnosti bez hraníc, ktorá sa vyjadruje životom úplne odovzdaným Kristovej láske a službe jeho tajomnému telu.

Má osobitný význam najmä vo svete, ohrozenom záplavou nedôležitých a pomíňajúcich sa vecí.

Ba dá sa povedať, slovami Svätého Otca Pavla VI., že bez tohto konkrétneho znaku by v sekularizovanom svete ochladla láska, ktorá oživuje Cirkev a evanjelium by tak stratilo svoju ostrosť, soľ viery by zvetrala.

Preto vy všetci, muži aj ženy dobrej vôle, zvlášť mladí, ak počujete toto Kristovo volanie, neodmietajte ho, ale odvážne nastúpte na cestu svätosti.